

To Cite This Article: Özçelebi, M.A. & Kara, M. (2026). Ahlat ilçesinin jeoturizm potansiyelinin araştırılması: GAM ve A'WOT yönteminin uygulanması. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 57, 239-266.
<https://doi.org/10.32003/igge.1733128>

Ahlat İlçesinin Jeoturizm Potansiyelinin Araştırılması: GAM ve A'WOT Yönteminin Uygulanması

Investigation of The Geotourism Potential of Ahlat (Bitlis) District: Application of GAM and A'WOT

Muhammed Akif ÖZÇELEBİ^{ID}, Melisa KARA^{ID}

Öz

Bu çalışma, Ahlat yöresinin jeoturizm potansiyelini ortaya koymak ve bu doğrultuda turizm sektörünün geliştirilmesi ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik stratejiler önermek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu hedefe ulaşmak için Jeosit Değerlendirme Modeli (GAM), A'WOT ve TOWS teknikleri kullanılmıştır. İlk aşamada GAM modeli uygulanmış ve bu modelden elde edilen veriler matris diyagramı üzerinde gösterilerek jeosit ve jeomorfositlerin potansiyel seviyeleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda Nemrut Gölü dışındaki jeosit ve jeomorfositlerin matrisin orta bölümünde konumlandığı ve hem ana hem de ek değerler bakımından orta düzeyde bir potansiyele sahip oldukları belirlenmiştir. Ardından, A'WOT analizi uygulanarak Ahlat yöresindeki jeosit ve jeomorfosit alanların ve çevresinin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ortaya çıkarılmış, elde edilen nitel veriler Analitik Hiyerarşi Prosesi tekniği ile nicelleştirilerek önem sırasına göre önceliklendirilmiştir. Son olarak TOWS tekniğinden yararlanılmış ve Ahlat'ın, eşsiz jeolojik ve kültürel mirasını korumaya ve bir turizm destinasyonu olarak cazibesini artırmaya yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Jeoturizm, Jeosit değerlendirme modeli, Analitik hiyerarşi prosesi, A'WOT, TOWS

Abstract

This study aimed to elucidate the geotourism potential of the Ahlat region and to propose strategies for the development and sustainability of the tourism sector. The Geosit Evaluation Model (GAM), A'WOT, and TOWS techniques were employed to attain this objective. The GAM model was initially implemented, and the resulting data were presented in a matrix diagram to ascertain the potential levels of the geosites and geomorphosites. Accordingly, it was determined that the geosites and geomorphosites outside of Nemrut Lake were located in the middle of the matrix and had an intermediate level of potential in terms of both primary and secondary values. Then, the A'WOT technique was used to identify the strengths and weaknesses of tourism in Ahlat, as well as the opportunities and threats. The qualitative data obtained were quantified using the Analytic Hierarchy Process technique and prioritized based on importance. Finally, the TOWS technique was used to determine strategies for protecting Ahlat's unique geological and cultural heritage and increasing its appeal as a tourist destination.

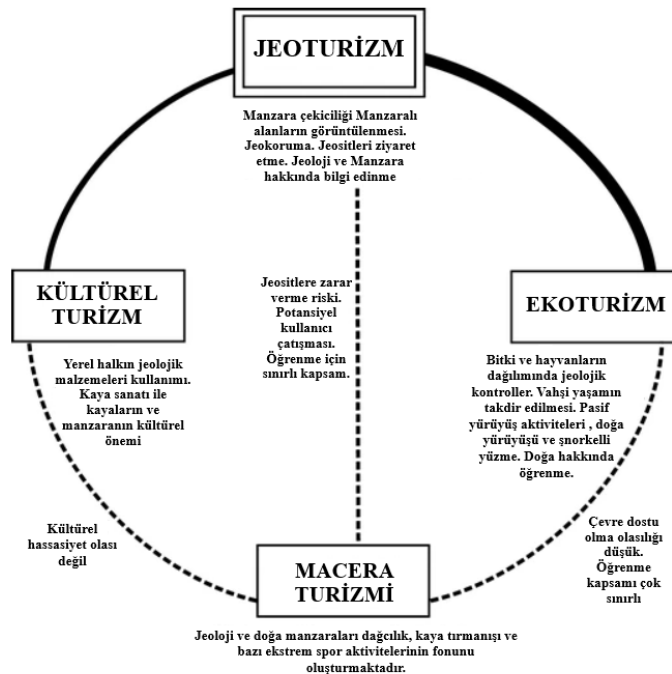
Keywords: Ahlat, Geotourism, Geosite assessment model, Analytical hierarchy process, A'WOT, TOWS

* **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi., ✉ makifozcelebi@gmail.com

GİRİŞ

Jeoturizm, potansiyeli yüksek yeni bir turizm türü olarak görülmektedir. Ancak jeoturizm kavramının gelişiminde ve günümüzde bir turizm türü olarak kabul edilmesinde önemli bir yere sahip olan araştırmacı Hose, (2008: 37), jeoturizmin ilk olarak 17. Yüzyılda İngiltere’de araştırılmaya başlandığını ve üniversite araştırmalarının ilk odak noktası olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacı, Jeoturizmin ilk yayınlanmış tanımına ise profesyonel bir değerlendirme dergisinin 1995 yılında çıkan bir makalesinde yer vermiş ve Jeoturizmi, ziyaretçilere, bir bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik yapısının estetik güzellikleri ile birlikte bilimsel önemini de deneyimleme fırsatı sunan, bilgiye dayalı bir turizm olarak tanımlamıştır (Hose, 2008). Bu kapsamda, Jeoturizm, jeolojik oluşumların turizm potansiyelini değerlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu değerlerin korunması ve yerel toplulukların ekonomik kalkınmasına katkı sağlaması amacıyla bilimsel bilgi, eğitim ve farkındalık oluşturma çabalarını bir araya getirmektedir (Gordon, 2018; Hose, 2008; Newsome et al., 2012; Stoffelen & Vanneste, 2015; Suzuki & Takagi, 2018). Jeoturizm faaliyetleri, ziyaretçilere bu bilgi ve deneyimleri sunmak üzere tasarlanmış çeşitli hizmetler ve imkânlar içermektedir (Hose, 2008: 39).

Jeoturizm, doğal kaynak turizm türleri içerisinde yer alan ekoturizm ve manzara turizmi biçimlerinden bazı yönlerde farklılaşmaktadır (Şekil 1). Dowling (2011)'e göre jeoturizm, geleneksel doğa temelli turizmlerden farklı olarak abiyotik çevreye odaklanan bir bakış açısı sağlamaktadır. Dolayısıyla flora ve faunaya odaklanan ekoturizmin aksine jeoturizm, arazi şekilleri, volkanizma, erozyon ve buzullaşma gibi süreçlerle ilgilenmektedir. Jeoturizm, yalnızca bu bölgeleri ziyaret etmekten ibaret olmayıp, halkı manzarayı oluşturan jeolojik süreçler hakkında bilgilendirmeyi ve bu alanların gelecek nesiller için sürdürülebilir uygulamaların yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır (Dowling, 2013: 60).

Şekil 1: Jeoturizmin Diğer Turizm Bıçımlarıyla İlişkisi (Kesintisiz ve Kesik Çizgiler Birbirine Bağlanan Yolları; Çizginin kalınlığı Güçlü Bir İlişkiyi Temsil Eder) (Dowling, 2013)

Jeoturizm hem yeryüzünün fiziksel yönlerini, örneğin arazi şekilleri, kayalar ve jeomorfolojik süreçleri hem de bu özellikler ile insan kültürel değerleri arasındaki etkileşimi kapsamaktadır (Gordon, 2018: 5). Bu bağlamda coğrafi görünümünün hem doğal hem de kültürel yönden önemli olması Jeoturizm ve kültürel mirasın kesişmesiyle daha zengin ve çok yönlü

bir ziyaretçi deneyimi sunmaktadır (Dowling, 2011). Bu durum, jeolojik yapılar ile tarihsel ve kültürel öykülerin bir arada bulunduğu alanlarda büyük bir öneme sahip olup (Gordon, 2018: 4-5) jeoturizm deneyimini zenginleştirerek hem eğitimi hem de korumayı desteklemektedir. Ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesinde büyük öneme sahip olan eğitim, jeolojik miras hakkında farkındalığı artırır. Örneğin yönlendirme tabelaları, bilgilendirme panoları, uyarı levhaları gibi işaretler, rehber eşliğinde turlar, eğitim panelleri, simülasyonlar, vb. bilgilendirme araçları, ziyaretçilere jeosit ve jeomorfositler hakkında daha derinlemesine bir bilgi sunmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu eğitimsel boyut, ziyaretçi deneyimini yalnızca daha zengin hale getirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu değerli alanların korunması konusunda bir sorumluluk bilincinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Hose, 2011).

Jeoturizm, özellikle UNESCO Küresel Jeoparklar içinde giderek daha fazla eğitim ve koruma süreçlerinin merkezi bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla jeoturizm dünya çapında yayıldıkça, ziyaretçilerin bu alanları deneyimlemelerine izin vermek ile bunların korunmasını sağlamak arasındaki doğru dengeyi bulmak gerekmektedir. Dowling & Newsome (2017: 117) turist etkileri üzerine yaptıkları araştırmada gözlemledikleri gibi artan turist sayılarının jeolojik alanlar üzerinde ciddi bir baskı yaratabileceğinden ve bu durumun önüne geçebilmek için titiz bir yönetim ve planlama gerektiğinden bahsetmektedir. Etkili bir jeoturizm yönetimi, ziyaretçilerin bu alanları tahrip etmeden keşfetmelerine olanak tanırken, aynı zamanda bu alanlardan eğitimsel anlamda fayda sağlamalarını da temin etmektedir. Bu kapsamda, bilgilendirme panoları, rehberli geziler ve hassas bölgelere kontrollü erişim gibi araçların kullanımı önem taşımaktadır (Dowling, 2011).

Bu çalışma jeosit ve jeomorfositlerin potansiyelini ortaya koyarak doğal mirasın korunması ve sürdürülebilir bir şekilde turizme kazandırılması için bilimsel bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Ahlat yöresinde öne çıkan jeosit ve jeomorfositlerin (JJMS) bilimsel, estetik, işlevsel ve turistik değerlerini ölçmek ve vurgulamak için Jeosit Değerlendirme Modeli ilkelerinden yararlanılmıştır. Bu sayede, yöredeki JJMS'lerin tanıtımı, koruma altına alınması ve gelecek nesillere aktarılması için stratejik planlamaların yapılabilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın bir diğer amacı Ahlat ilçesindeki JJMS destinasyonlarında sürdürülebilir turizmi geliştirmeye yardımcı olacak en uygun stratejileri belirlemek olmuştur. Bu hedef doğrultusunda ilk olarak SWOT ve AHP tekniklerinin birleştirilmesiyle geliştirilen A'WOT (AHP-SWOT) hibrit yöntemi kullanılmıştır. A'WOT hibrit yöntemi ile fiziki kaynakların yanı sıra kültürel ve tarihi kaynaklar içeren iç ve dış faktörler sistematik olarak analiz edilmiştir. Bu kapsamlı analizin ardından TOWS matrisi kullanılarak stratejik alternatifler oluşturulmuştur. Netice itibarıyla bu araştırma, Ahlat yöresinin kendine özgü jeoturizm potansiyelinden yararlanarak, turizm gelişimi için pratik ve kanıta dayalı çözümler sunmayı amaçlamakla birlikte hem doğal mirasın korunması hem de yöresel turizmin geliştirilmesi açısından önemli bir bilimsel katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Çalışma kapsamında uygulanan GAM modeli modelinden elde edilen veriler matris diyagramı üzerinde gösterilerek jeosit ve jeomorfositlerin potansiyel seviyeleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Nemrut Gölü dışındaki jeosit ve jeomorfositler matrisin orta bölgesinde yer alarak ana ve ek değer açısından orta seviyede bir potansiyele sahip oldukları tespit edilmiştir. Nemrut Gölü'nün ise ana değer açısından yüksek, ek değer açısından orta seviyede bir potansiyele sahip olduğu gözlemlenmiştir. *Jeosit ve jeomorfositlerin* GAM yöntemiyle ön değerlendirilmesinin ardından, turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve karar alma süreçlerine stratejik bir perspektif kazandırılması amacıyla A'WOT analizi uygulanmıştır. Buna göre Ahlat yöresindeki jeosit ve jeomorfolojik alanların ve çevresinin SWOT analizi ortaya çıkarılmış, elde edilen nitel veriler Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) tekniği ile nicelleştirilerek önem sırasına göre önceliklendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, TOWS matrisi kullanılarak beş stratejik alternatif belirlenmiş ve bunlar önem derecelerine göre sıralanmıştır. Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi için doğal ve kültürel mirasın korunması, turistik faaliyetlerin kontrollü bir şekilde yönetilmesi, Ahlat'ın turizm sektöründe tanıtılması, turizm ve rekreasyon amaçlı ziyaretlerin istenen seviyeye ulaşması ile altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi gibi stratejiler Ahlat yöresindeki koşulları iyileştirmek için önde gelen yaklaşımlar olarak belirlenmiştir.

Çalışma alanını Bitlis ili sınırları içerisinde yer alan, Ahlat ilçesi oluşturmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğusunda, Yukarı Murat-Van Bölümü'nün batısında, konumlanan İlçe, Bitlis il merkezinin kuzeyinde yer almakta olup doğusunda Adilcevaz, batısında Korkut, güneybatısında Güroymak, güneyinde Tatvan ve Vangölü, kuzeyinde Bulanık ve Malazgirt ilçeleri

ile çevrilidir (Şekil 2). Van gölü kıyısında doğu batı doğrultusunda uzanan Ahlat şehri ise 1650-1750 metre aralıklarında kurulmuştur. Şehrin güneybatısında konumlanan Bitlis il merkezine 62 km güneydoğusunda yer alan Van il merkezine ise 176 km uzaklıktadır.

Şekil 2. Ahlat İlçesinin Lokasyon Haritası

YÖNTEM

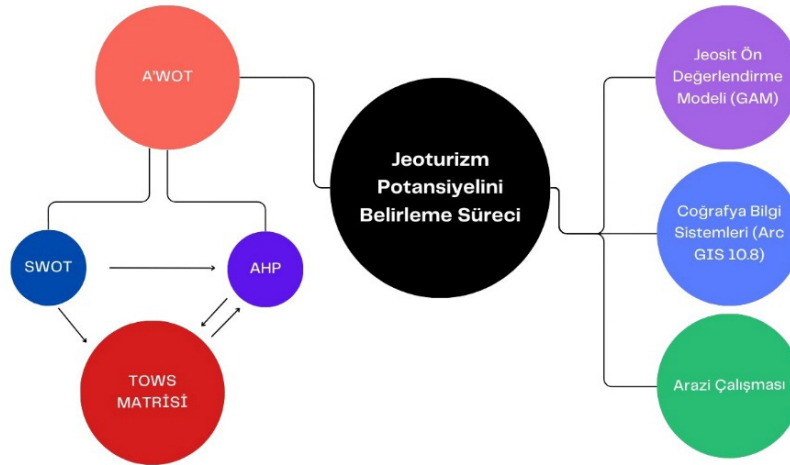
Araştırmanın türü, Çalışma kapsamında, yapılan analizlerde, haritaların oluşturulmasında ve konunun açıklanmasında gerek duyulan ikincil veriler ile yararlanılan program veya uygulamalar aşağıdaki ilgili kaynaklardan temin edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Çalışmada Yararlanılan Kaynaklar, Kullanım Alanları, Veri ve Programlar

Veri Tabanı	Kaynak	Kullanım alanı
Sayısal Yükseklik Modeli Dijital Elevation Model (30 m Çözünürlük)	Nasa Earth Data: https://search.earthdatanasa.gov/search	Yüzey analizlerinin gerçekleştirilmesinde, (lokasyon, yükselti, kabartma harita üretimi)
Harita Genel Müdürlüğü 1/25.000, 1/100.000 Ölçekli Jeoloji ve Topoğrafya Haritaları,	HGM : https://www.harita.gov.tr	Topografya, ulaşım, yerleşim ve diğer Unsurların tespiti, kontrolü.
T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (CBS)	CBS: https://www.csb.gov.tr/	
Arazi Çalışmaları	Ahlat ilçesi	
Yazılım ve Programlar		
ArcGIS Dekstop 10.8	ESRI: https://www.esri.com/en-us/home	Coğrafi verileri görüntüleme, düzenleme, oluşturma ve analiz etme ile uydu görüntülerinden yararlanarak harita oluşturma
Google Earth Pro	Google Earth Online: https://earth.google.com/web/	

Microsoft Office		Metin ve veri düzenleme, grafik oluşturma
Paint 3D		Şekillerin düzenlenmesi

Bu çalışmada, 4 aşamalı yöntem uygulanmıştır (Şekil 3). Yöntemin ilk aşamasında arazi çalışması gerçekleştirilmiş Ahlat ilçesinde doğal ve kültürel turizm destinasyonları ile ilgili gözlemlerde bulunulmuş ve Ahlat ilçesinde turizm sektörü ile ilgili kamu kurumları (Belediye, Kaymakamlık vb.) özel kuruluşlar ile görüşmeler (Otel ve yeme – içme yerleri) gerçekleştirilmiştir. Yöntemin ikinci aşamasında Jeosit Değerlendirme Modeli uygulanmış ve bu modelden elde edilen veriler matris diyagramı üzerinde gösterilerek JJMS’lerin potansiyel seviyeleri belirlenmiştir. Çalışmanın bir sonraki aşamasında turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve karar alma süreçlerine stratejik bir bakış açısı kazandırılması amacıyla A’WOT analizi uygulanmıştır. Bu teknik iki adımda gerçekleştirilmiştir. İlk olarak Ahlat yöresindeki JJMS’lerin ve çevrelerinin SWOT analizi ortaya çıkarılmış, daha sonra elde edilen nitel veriler AHP tekniği ile nicelleştirilerek önem sırasına göre önceliklendirilmiştir. Çalışmanın son aşamasında TOWS matrisi kullanılarak beş stratejik alternatif belirlenmiş ve bunlar önem derecelerine göre sıralanmıştır. Çalışmanın yöntem bölümü, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için şu beş başlık altında detaylandırılmıştır: (1) GAM Yönteminin Uygulanışı (2) SWOT ve AHP Yaklaşımının Temelleri, (3) A’WOT Yönteminin Uygulanışı ve (4) TOWS matrisi ile Strateji Belirleme Sürecidir.

Şekil 3: Yöntem Şeması

GAM Modeli

Jeoturizm potansiyellerini değerlendirmek amacıyla araştırmacılar çeşitli yöntem ve modellerden faydalanmaktadır. Bu bağlamda, GAM modeli, GP modeli (Geoeducation Potential), Reynard Modeli ve M-GAM modeli öne çıkan yaklaşımlar arasında yer almaktadır. Her bir model, JJMS’lerin değerlendirilmesinde farklı perspektifler sunarak jeositlerin bilimsel, estetik, işlevsel ve turistik değerlerini çeşitli kriterlerle incelemeyi amaçlamakta ve turizmin sürdürülebilirliğine odaklanmaktadır. Bu yöntemlerden biri olan GP modeli ağırlıklı olarak jeo eğitim potansiyeli üzerinde durur (Brilha, 2016). Bilimsel ve eğitici değerleri ön plana çıkaran bu model, bir jeositin eğitim amaçlarına ne kadar iyi hizmet edebileceğini değerlendirilmektedir. Eğitim amaçlı değerlendirilebilecek jeositlerin belirlenmesi ve bu sitelerin turizm potansiyeli ile uyumlu bir şekilde korunması, GP modelinin temel önceliklerinden biri olmaktadır. Reynard modeli ise daha kapsamlı bir yaklaşımla jeositlerin ekolojik, estetik, bilimsel ve kültürel değerlerini dikkate almaktadır (Reynard et al., 2007, Reynard et al., 2016; Santos et al., 2019). Model, turistik çekiciliğin yanı sıra doğal ve kültürel koruma ile sürdürülebilir turizm yönetimi üzerinde durur. Bu yönüyle Reynard modeli, jeositlerin çok yönlü değerlendirilmesi için önemli bir araç olmaktadır.

Bu çalışmada yararlanılan model olan Jeosit Ön Değerlendirme Modeli (GAM), jeosit alanların değerlendirilmesinde en fazla başvurulan yöntemlerden biridir (Aylar et al., 2022; Boškov et al., 2015; Ivanović et al., 2023; Pál & Albert, 2021; Petrović et al., 2017; Višnić et al., 2016; Vujičić et al., 2011; Zafeiropoulos & Drinia, 2022). GAM, Reynard et al. (2007) ve Pereira et al. (2007) ortaya atılmış Vujičić et al. (2011) tarafından geliştirilmiştir.

GAM analizi, Reynard modelinden farklı olarak jeoturizm gelişimi için doğal ve bilimsel değerler ile birlikte sitelerin işlevsel ve turistik çekiciliğini de göz önünde bulundurarak kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Jeositlerin bilimsel, estetik, işlevsel ve turistik değerlerine odaklanan modelin temel amacı, sitelerin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamanın yanı sıra jeoturizm potansiyelini ortaya çıkarmaktır. Nitekim turizm ve koruma arasında bir denge kurmak amaçlanmaktadır. Modelde bilimsel araştırmalar ve turizm faaliyetleri için uygun olan jeosit veya jeomorfositler tespit edilmekte ardından sitelerin erişilebilirliği, turistik altyapısı ve estetik çekiciliği gibi kriterler birleştirilerek turizm odaklı değerlendirmeler yapılmaktadır. GAM'ın modifiye edilmiş bir modeli olan M-GAM, ise jeositlerin işlevsel ve turistik değerlerini detaylı bir şekilde ele alırken ziyaretçilerin ihtiyaçlarına da yanıt vermektedir (Tomić & Božić, 2014). Başka bir ifadeyle M-GAM modelinde jeoturizm potansiyelinin ortaya çıkarılması için belirlenen ölçütlerin değerlendirilmesine ziyaretçi katılımı da sağlanmaktadır.

GAM, temel değerler olan tablo-eğitsel (VSE), doğal-estetik (VSA) ve koruma değerlerinin (VPr) yanı sıra, fonksiyonel (VFn) ve turistik değerler (VTr) gibi ek unsurları da içeren özet bir yapıya sahiptir. Vujičić et al. (2011)'de ayrıntılı olarak ifade ettiği üzere bu yapı, toplamda 27 alt gösterge barındırmakta ve her bir gösterge, sahip olduğu niteliklere göre 0 ile 1 arasında (0-0,25-0,5-0,75-1) derecelendirilmektedir. En yüksek puan değeri 27 olan GAM modelinin toplam puan değerini hesaplamak için kullanılan formül şu şekildedir (Vujičić et al., 2011: 367):

$$GAM = \text{Ana Değerler (VSE + VSA + VPr)} + \text{Ek Değerler (VFn + VTr)} \quad (1)$$

Bu model kapsamında, JJMS potansiyeline sahip yer şekilleri ilgili formüle göre puanlandıktan sonra elde edilen veriler bir matrise aktarılmaktadır. Matriste, ana değerler X ekseninde, ek değerler ise Y ekseninde yer almakta olup, değerlendirme bu iki eksen üzerinden gerçekleştirilmektedir. Matris, $Z(i, j)$ ile ifade edilen ve $(i, j = 1, 2, 3)$ aralığındaki toplam dokuz bölgeye ayrılmaktadır. Her bir Z bölgesi, X ekseninde dört birimlik, Y ekseninde ise beş birimlik aralıklarla tanımlanmıştır. Bu ayrım, JJMS'lere ait ana ve ek değerlerin matriste doğru bir şekilde kesişmesini sağlamaktadır. Matriste yerleştirilen puanlar, yalnızca mevcut durumu yansıtmakla kalmamakta, aynı zamanda iyileştirme gereksinimlerini ve stratejik öncelikleri de ortaya koymaktadır.

SWOT, AHP ve A'WOT Yaklaşımının Temelleri

SWOT; Strengths (Güçlü), Weaknesses (Zayıf), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşan ve sırasıyla bir organizasyonun güçlü ve zayıf yönleri gibi iç ortamı ile fırsat ve tehditleri gibi dış ortamını belirleyen bir analizdir (Hill & Westbrook, 1997; Kangas et al., 2003; Kurttila et al., 2000; Stewart et al., 2002; Wheelen et al., 2018). Bu analiz, kurumların büyüme ve gelişme süreçlerinde başvurdukları stratejik bir planlama aracıdır. Ancak, bu yöntemde kriterler nicel olarak değerlendirilememekte ve kriterlerin birbirine göre üstünlüklerinin tespitinde önceliklendirme yapılamamaktadır. Bu nedenle, SWOT analizinin çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan AHP ile birleştirilmesi, stratejik kararların daha sistematik ve etkili bir şekilde belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan karar analizi aracı, AHP, çoklu kriterli karmaşık karar problemlerini analiz etmek için kullanılan ve Saaty (1977) tarafından geliştirilen matematiksel bir yöntemdir (Kurttila et al., 2000: 43). İlk AHP yöntemi turizm, ulaşım, lojistik, arazi kullanımı, pazarlama, sağlık doğal afet ve turizm gibi birçok alanda araştırmacıların sıklıkla başvurduğu bir analiz olmuştur. Bunlardan bazıları (Darko et al., 2019; Görener et al., 2012; Kahraman et al., 2007; Kangas et al., 2003; Kim et al., 2017; Kurttila et al., 2000; Lee et al., 2021; Lin & Wu, 2008; Shrestha et al., 2004).

AHP yaklaşımlarında daha kapsamlı ve güvenilir bir karar alabilmek için SWOT, CBS, Yapay Sinir Ağları, TOPSIS gibi yöntemlerle entegre olarak kullanılmıştır. Ho & Ma, (2018) tarafından gerçekleştirilen literatür incelemesinde, Entegre AHP

yöntemlerinin karmaşık karar verme problemlerinde tek başına kullanılan AHP yöntemine göre daha gerçekçi ve güvenilir sonuçlar üretmektedir (Ho & Ma, 2018). Bu bağlamda çalışmada Kurttila et al. (2000) tarafından ortaya atılan AHP-SWOT analizlerin bir entegrasyonu olan A'WOT tekniğinden yararlanılmıştır. A'WOT, karar durumunu analiz etmek için temel bir çerçeve sunan SWOT ile bu analizi daha analitik bir yaklaşımla gerçekleştirmeye olanak tanıyan AHP'nin entegrasyonu sonucu ortaya çıkan hibrit bir model olarak tanımlanmaktadır (Kangas et al., 2001). A'WOT analizi temelinde, örneğin, şirketin belirli bir zayıflığın olup olmadığı ya da gelecekteki tehditler ile şirketin sahip olduğu fırsatların bir araya getirilmesiyle aşılmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmektedir (Kurttila et al., 2000). A'WOT yönteminden yararlanan birçok çalışma bulunmaktadır (bu çalışmaların bazılarında A'WOT terimi yerine SWOT-AHP birleşimi gibi farklı ifadeler kullanılmıştır (örneğin, Akbulak & Cengiz, 2014; Kajanus et al., 2004; Leskinen et al., 2006; Ocak & Bahadır, 2025; Pesonen et al., 2001; Shrestha et al., 2004; Yavuz & Baycan, 2014; Zorlu et al., 2020).

A'WOT Analizinin Uygulanması

A'WOT analizi üç adımdan oluşur: (1) Hiyerarşik Yapının Oluşturulması: Karar verme probleminin, bir hedef, kriterler ve alt kriterler hiyerarşisi şeklinde yapılandırılmasıdır. (2) Çiftler Halindeki Karşılaştırmalar: Hiyerarşinin her bir seviyesindeki faktörler (kriterler veya alt kriterler), çiftler halinde karşılaştırılır. (3) Ağırlıkların Hesaplanması ve Tutarlılık Kontrolü: Çiftler halindeki karşılaştırmalar sonucu elde edilen verilerden, her bir elemanın göreceli önemini gösteren ağırlıklar hesaplanır. Hesaplanan ağırlıkların tutarlı olup olmadığı çeşitli tutarlılık indeksleri kullanılarak kontrol edilir (Tablo 2).

Tablo 2. AHP Karşılaştırma Ölçeği

Mutlak ölçekte önem yoğunluğu	Tanım	Açıklama
1	Eşit derecede önemli	Her iki alternatif, hedef kriterlere eşit düzeyde katkı sağlamaktadır
3	Birinin ötekine nispeten orta değerinde önemli	Deneyim ve yargı, bir alternatifi diğerine kıyasla bir miktar daha fazla tercih etmektedir
5	Temel veya güçlü derecede önemli	Deneyim ve yargı, bir alternatifi diğerine göre belirgin üstünlükle desteklemektedir
7	Çok güçlü derecede önemli	Bir alternatif açık şekilde tercih edilmekte olup, pratik uygulamalarda baskınlığı somut olarak gözlemlenmektedir
9	Aşırı derecede önem	Bir etkinliğin diğerine tercih edilmesine yönelik kanıtlar, mümkün olan en yüksek onay düzeyindedir.
2, 4, 6, 8	İki ardışık yargı arasındaki ara değerleri	Bir uzlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır

Kaynak: Saaty, 1990.

Tutarlılığın Doğrulanması

Tutarlılık doğrulama işleminde ilk olarak çiftler arası karşılaştırmalar sonucu elde edilen değerler Denklem (1)'de gösterildiği gibi bir karşılaştırma matrisine dönüştürülmelidir. Bu matriste, bir alternatifin diğerine göre göreceli önemi, bir sayı ile ifade edilir. Karşılıklılık ilkesine göre, eğer A alternatifi B alternatifinden x kat daha önemli ise, B alternatifi de A alternatifinden 1/x kat daha önemli olmalıdır (Kahraman et al., 2007; Lee et al., 2021).

$$A = (a_{ij}) = \begin{bmatrix} 1 & \frac{w_1}{w_2} & \dots & \frac{w_1}{w_n} \\ \frac{w_2}{w_1} & 1 & \dots & \frac{w_2}{w_n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \frac{w_n}{w_1} & \frac{w_n}{w_2} & \dots & 1 \end{bmatrix} \quad (1)$$

Matris oluşturulduktan sonra ağırlık vektörü Saaty (1990) yöntemine göre belirlenir ve maksimum özdeğer ($\lambda_{\max}$) hesaplanır. Bu işlemde sonra, her bir matris için tutarlılık endeksi (CI), formül (2) kullanılarak hesaplanır (Saaty, 1990).

$$CI = (\lambda_{\max} - n) / (n - 1) \quad (2)$$

Hesaplanan CI değerine dayanarak, tutarlılık derecesini belirlemek için CR formül (3) kullanılarak hesaplanır. Rastgele endeks (RI) değeri, Saaty tarafından önerilen rastgele endeks tablosuna atıfta bulunur (Saaty, 1977).

$$CR = CI / RI \quad (3)$$

Burada CI tutarlılık endeksi, RI n mertebesindeki bir rastgele matris için üretilen rastgele endeks (RI) ve CR tutarlılık oranıdır (Saaty, 1990). Bu kurala matrisin tutarlı olması için $CR \leq 0,1$ değerinin korunması gerektirir.

TOWS Analizi

A'WOT yönteminin uygulanmasıyla, Ahlat yöresinde JJMS'lerin hem içsel (güçlü ve zayıf yönler) hem de dışsal (fırsatlar ve tehditler) faktörlerle olan ilişkilerini daha net bir şekilde ortaya koyabilmek ve turizmin gelişimine ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak stratejiler üretebilmek için TOWS matrisinden yararlanılmıştır. TOWS matrisi Weihrich (1982) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacıya göre TOWS matrisi, SWOT analizinde belirlenen güçlü yönler, zayıflıklar, fırsatlar ve tehditlerin farklı kombinasyonlarını değerlendirerek (SO, ST, WO ve WT), organizasyonlar için uygun stratejileri ortaya koymaktadır. Nitekim sadece faktörleri belirlemek ile sınırlı kalan SWOT analizinin aksine TOWS, stratejik seçenekleri tam olarak ortaya koyma da daha kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır (Weihrich, 1982). TOWS matrisi ile organizasyonlar için zayıflıkları ve tehditleri en aza indirgeyecek, güçlü yönleri ve fırsatları en üste çıkaracak stratejiler üretmek amaçlanmaktadır. Böylelikle TOWS matrisi, organizasyonların güçlü yönlerini fırsatlarla birleştirerek büyüme stratejileri geliştirmesine, zayıflıklarını tehditlerle birleştirerek hayatta kalma stratejileri geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Son olarak TOWS matrisiyle ortaya çıkarılan stratejiler A'WOT tekniğinden yararlanılarak önceliklendirilmiştir.

AHLAT İLÇESİNİN GENEL BEŞERİ VE DOĞAL ORTAM ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, Ahlat ilçesinin turizm potansiyelinin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla; ilçenin kuruluş yeri özellikleri, coğrafi konumu, beşerî ve ekonomik yapısı ile kültürel unsurları ele alınmakta; ayrıca turizm kaynakları sistematik bir biçimde incelenmektedir. Bu çerçevede, doğal ve beşerî çevre etmenlerinin turizm faaliyetleri üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Ahlat İlçesinin Genel Doğal Ortam Özellikleri

Ahlat ilçesi Jeomorfolojik özellikler açısından zengin bir çeşitliliğe sahip arazi üzerinde yer almaktadır. İlçe Doğu Anadolu'da Van Gölü havzasının kuzey batısında yer almaktadır. Ahlat yöresinin kuzeyinde Vangölü ve Murat Nehri havzası arasında yer alan yüksek platolar, bölge dışına uzanan geniş bir peneplen saha olup bu araziler Miosen dönemine ait, orta derecede bir eğim gösteren grelerden ve konglomeralardan oluşmuştur (Erinç, 1953). Ayrıca ahlat ilçesi sözü edilen platolar üzerinde büyük yükseltilere ulaşan volkan konileriyle çevrilidir. Buna göre Ahlat ilçesi Güney batısında Nemrut dağı (2935), kuzeyinde Bilican (2310 m) ve doğusunda Süphan Dağları ile çevrilidir. Erinç (1953)'e göre oldukça yeni olan bu volkanları oluşturan lavlar çeşitli yerlerde Dreissensia ile Pleistosen tabakalarını örtmektedir. Nemrut Dağı'nın son patlamasının 1441 yılında gerçekleştiği ve bu tarihin tarihsel olarak çok da uzak olmadığı anlaşılmaktadır (Erinç, 1953). Nemrut Volkanı, aynı zamanda Aladağ, Süphan, Ağrı ve Tendürek volkanik dağlarının da sıralandığı güneybatı-kuzeydoğu fay hattı üzerinde konumlanmıştır. Ahlat yöresini çevreleyen volkanik dağlık alanların yanı sıra, tortul kayalardan oluşan nispeten alçak dağlık bölgeler de

mevcuttur. Kalkerlerin geniş yer kapladığı bu dağ kütlelerinden Otluk dağı (2401 m), ilçenin kuzey batısında Yakupağa dağları (2296 m) ise kuzeyinde konumlanmıştır.

Ahlat ilçesinde dağlık alanların yanı sıra, plato alanları da önemli bir yer tutmaktadır. İlçenin batısında, volkanik dağlar arasında Nazik Gölü'nün de yer aldığı Alaattin Çayı havzanın ortası düzlüklerden oluşmakla birlikte, Alaattin Çayı ve kolları tarafından parçalanmış bir plato niteliği de taşımaktadır (Elmastaş et al., 2019). Kuaterner dönemine ait bu alüvyon sahalar arazi kullanım kabiliyetine göre ikinci sınıf araziler olup Ahlat ilçesinin en verimli tarım arazilerinden birini oluşturmaktadır.

Van Gölü'nün batı kıyısında ise, Nemrut Dağı'ndan doğuya akan mevsimlik akarsuların taşıdığı materyaller, Saka köyünün doğusunda birikintiler oluşturarak önemli tarım alanlarını meydana getirmiştir (Elmastaş et al., 2019). Kuaterner döneme ait buradaki tüflü araziler 1. ve 2. sınıf kabiliyet sınıfına ait arazileri oluşturmaktadır. Bu alanlar, bölgedeki tarım arazilerinin büyük bir kısmına tekabül eder. Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında yer alan göl taraçaları üzerinde de Ahlat şehri kurulmuştur (Arınç, 2008).

Ahlat yöresi, volkanik etkinliklerin ve tektonik hareketlerin şekillendirdiği bir coğrafyada yer alır. Bu jeolojik geçmiş, bölgeyi hem volkanik kökenli göllerle hem de akarsularla zenginleştirmiştir. Yörenin hidrografik ağı, özellikle yaz aylarında yağışların azalmasıyla birlikte, debilerinde önemli düşüşler yaşar ve mevsimsel akış rejimine sahip birçok akarsu kuruma noktasına gelir. Yöredeki akarsuların büyük bir kısmı, nihayetinde Van Gölü'ne dökülür. Ahlat yöresinin en önemli akarsularından olan Alaattin Deresi ve kaynağını Nazik Gölü'nden alan Suçikan deresi vasıtasıyla Kamış Çayı, Çaçayanık ve Gaban Derelerinin beslediği Keş deresi ile Ulu ve Kumlu dereleri sularını Van gölüne boşaltan başlıca akarsulardır.

Ahlat yöresinde doğal güzellikleri ile öne çıkan göller turistik bir çekiciliğe sahiptir. Türkiye'nin en büyük yüz ölçümüne sahip olan Van Gölü, volkanik bir çöküntü olan Nemrut Kalderası içinde yer alan Nemrut Gölü ve volkanik bir set gölü olan Nazik Gölü, bölgenin jeomorfolojik çeşitliliğini yansıtan önemli su kütleleridir.

Ahlat İlçesinin Genel Beşerî Ortam Özellikleri

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre 45.096 nüfusa sahip olan Ahlat, Bitlis ilinin dördüncü büyük ilçesidir (TÜİK, 2024a). İlçede tarım ve hayvancılık faaliyetleri öne çıkan ekonomik sektör olmuştur. Nitekim TÜİK istatistikleri verilerine göre Ahlat Bitlis ilinin en geniş ekilen tarım alalarına sahip ilçesi olup patates başta olmak üzere fasulye, buğday ve arpa üretimleriyle öne çıkmıştır. Ayrıca 141.776 canlı baş hayvan sayısı ile Ahlat, Adilcevaz ve Mutki ilçelerinden sonra üçüncü sırada yer almıştır (TÜİK, 2024b). İlçenin gerek Van gölü kıyısında yer alması gerekse Nazik gölünü içinde barındırması tatlı su balıkçılık faaliyetlerinin de yöre halkı için geçim kaynağı olmasını sağlamıştır.

Sanayi faaliyetleri ise ilçede gelişim gösterememiştir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) sanayi kapasite raporuna göre 26 imalathane yer almakta ve buralarda 406 kişi istihdam edilmektedir. Sanayide çalışanların %65'i ve işletmelerin ise %75'i diğer metalik olmayan ürünlerin imalatında faaliyet göstermekte, İnşaat blokları ve tuğlalarının imalatı başlıca üretim faaliyetlerinde bulunmaktadır (TOBB, 2024).

Ahlat yöresinin turizm sektörüne yönelik gelişimi incelendiğinde doğal ve kültürel zenginlikleri ile turizm potansiyeli yüksek bir ilçe olmasına karşın gelişiminin beklentilerin altında kaldığı görülmüştür. Nitekim ilçe Tatvan ve merkez ilçenin ardından ziyaretçilerin en fazla konakladığı üçüncü ilçe konumunda olsa da Tatvan ilçesinin ¼'ü kadar ziyaretçi konaklamaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2024) Tesis Konaklama İstatistiklerine göre Bitlis ilinde yıllık 271.376 kişi konaklarken Ahlat ilçesinde bu sayı 31.702 kişi olmuştur (TYİSM, 2024).

Turizm kaynakları her ne kadar çekici olsa da erişilebilirliği sağlanmadıkça gelişimi oldukça güçtür. Nitekim ulaşım çekiciliği görünür kılan en önemli araçtır. Dolayısıyla ulaşım imkanları destinasyonun kıymetlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ahlat ulaşım açısından önemli avantajlara sahiptir. Van gölü Havzasında Mezopotamya ve İran'a bağlanan ipek yolu üzerinde yer alan Ahlat, aynı zamanda Doğu Anadolu'nun batıya açılan kapısıdır. Yöre büyük bölümü çok şeritli yollarla kaplı karayolu

ulaşımı ile Doğu Anadolu Bölgesine, Bitlis-Diyarbakır üzerinden Güneydoğu Anadolu Bölgesine, Tatvan-Muş yolu üzerinden Anadolu'nun iç ve kuzey kesimlerine bağlanabilmektedir. Ayrıca doğusunda Erciş – Muradiye ve Doğu Beyazıt yolu üzerinden veya Güneydoğusunda Van, Özalp ve Saray üzerinden İran'a bağlanabilmektedir. Buda yöreyi yabancı turist noktasında çekici kılmaktadır. Bunların yanında Karadeniz Bölgesi dışında Ahlat karayolu üzerinden geçen Türkiye'nin birçok yerine otobüs seferleri bulunmaktadır. Ahlat'ta havayolu ulaşımı ise 110 km mesafe uzaklıkta Muş ve 200 km uzaklıktaki Van ilinden sağlanmaktadır.

Ahlat'a en yakın tren istasyonu yaklaşık 41 km uzaklığındaki Tatvan'da yer almaktadır. Demiryolu ulaşımı, doğuda Elazığ'a batıda Tatvan-Van arasında Van Gölü üzerinden Feribot ulaşımı ile birlikte İran'a kadar ulaşmaktadır. Tren istasyonunun İran'a kadar ulaşması bu ülkeden gelecek turistlere karayolu dışında alternatif bir güzergâh sağlamaktadır. Nitekim Türkiye'ye gelen turist sayısında İran; Rusya, Almanya, İngiltere'den sonra dördüncü sırada yer almaktadır (TYİSM, 2024). Ayrıca İran'ın teokrasi bir dini anlayışla yönetilmesi, burada halkın daha özgür ortam arayışına düşmesi ve Van gölü havzasındaki plajlar başta olmak üzere diğer kültürel, eğlence ve doğal kaynakların zenginliği Van Gölü Havzası'na dolayısıyla Ahlat'a olan ilgiyi artırmıştır.

Ahlat İlçesinin Doğal ve Beşerî Turizm Kaynakları

Bir bölgenin doğal, kültürel ve tarihi değerleri o bölgenin turizm potansiyelini oluşturmaktadır (Kaya ve Yılmaz, 2018). Ahlat gerek doğal kaynakları gerekse kültürel ve tarihi kaynaklarıyla turistik çekici varlıklar açısından oldukça zengindir. Mağaralar, göller, akarsular, volkanik dağlar, plajlar gibi jeosit ve jeomorfofit çekiciliklerinin yanı sıra kümbetler, türbeler, Mezar taşları, zaviyeler, bezirhaneler, hamamlar, çeşmeler, kaleler, camiler, gibi tarihi ve kültürel çekiciliklere de sahiptir. Sözü edilen tarihi ve kültürel kaynakların başında gelen eserlerden biri Unesco geçici miras listesinde de yer alan ve adeta açık hava müzesi vazifesi gören “Selçuklu meydan Mezarlığı Ören Yeri”dir. Orta çağ dönemine ait olan Selçuklu Mezarlığı dünyanın en büyük Türk-İslam mezarlıklarından birini oluşturmaktadır. Ahlat şehrinin batısında Ağrı-Bitlis karayolu üzerinde 210 dönümlük alanda yer alan mezarlıkta 8000'e yakın mezar taşı bulunmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2024). Geometrik şekiller ve süslemelerin yer aldığı Ahlat mezar taşlarının yapımında yöredeki birçok mimari yapıda kullanıldığı gibi Ahlat taşının kullanıldığı görülmektedir.

Ahlat'da Meydan Mezarlığı olarak bilinen alanda yer alan mezar taşlarının yanı sıra, Ahlat'ın farklı bölgelerinde konumlanmış kümbet yapıları da yer almaktadır. Kümbetler Müslümanlardan büyük alim ve devlet adamları için inşa edilen anıt mezarlardır. “Kümbetlerin mimari yapısında, türbelerden farklı olarak, cenazeliklerin konumlandığı bodrum kat üzerinde silindirik veya çokgen planlı bir gövde yükselmekte; bu gövde, içten kubbe, dıştan ise konik ya da piramidal formdaki örtü sistemiyle tamamlanmaktadır (Doğan, 2010). Ahlat taşı bu anıt mezarların mimarisinde de kullanılmıştır. Ahlat kümbetlerinin mimarisi silindirik gövdesi ve konik çatısı ile Türklerin göçebe yaşamından getirdiği çadır şeklini andırmaktadır.

Ahlat yöresi hem kültürel hem de doğal görsellik sunan zengin turizm kaynaklarının yanı sıra düzenlenen çeşitli etkinliklerle bölge turizmine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu etkinlikler arasında, Türklerin Anadolu'ya giriş sürecini simgeleyen ve her yıl Ahlat'ta gerçekleştirilen Malazgirt Zaferi Anma Etkinlikleri ön plana çıkmaktadır. Sultan Alparslan liderliğindeki Türk ordusunun Bizans ordusuna karşı kazandığı ve Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasını sağlayan bu tarihi zafer, düzenlenen anma etkinlikleriyle büyük bir coşkuyla hatırlanmaktadır. Etkinliklere üst düzey devlet yetkililerinin yanı sıra çeşitli ülkelerin büyükelçilik temsilcileri de katılım göstermektedir. Geleneksel oyunlar ve kültürel etkinliklerin yer aldığı bu programlar, Ahlat'ın tarihi ve kültürel turizminin uluslararası düzeyde tanınırlığını artırmaktadır.

Araştırma sahası çok sayıda volkanik kökenli göllerin yer aldığı bir bölgede bulunmaktadır. Bunlar yöredeki turizm çekiciliğini arttıran önemli doğal unsurlardır. Van gölü, Nazik Gölü ve Nemrut Gölü görsel çekicilikleri ve su sporu aktiviteleriyle (Van Gölü) yöre turizmi için önemli bir potansiyel oluşturmaktadırlar.

Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü, araştırma sahasının kuzeyinde konumlanmaktadır. Ahlat ilçesinin Van Gölü'ne kıyısının bulunması ve ilçede yer alan Desbunda gibi halk plajları bölgenin turistik çekiciliğini artıran önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Dünyanın en büyük soda göllerinden biri olan Van Gölü, plajlarıyla su sporları ve yüzme gibi rekreatif faaliyetler için elverişli koşullar sunmaktadır. Her ne kadar Türkiye'nin kıyı bölgeleri ile karşılaştırıldığında ulaşım ve iklim koşulları açısından kıyı turizmi bakımından nispeten daha sınırlı bir çekiciliğe sahip olsa da manzara izleme imkânları sunması ve yakın çevredeki ülkeler ile illerden gelen turistik talebe cevap verebilme potansiyeli bakımından önemli bir konumda bulunmaktadır. Yaz aylarında yüzey suyu sıcaklığının 20-23°C'ye ulaştığı Van Gölü'nde yapılan göl banyosu sonrasında, suyun kimyasal özelliklerinden kaynaklı olarak insan cildinde ve saçlarında yumuşaklık hissi olduğu gözlemlenmiştir (Gülbüz, 1997).

Van Gölü çevresinin en ilgi çekici morfolojik ünitelerinden biri de Nemrut dağıdır. Nemrut dağının konisinin çökmesiyle oluşan Nemrut kalderası ve bu kalderanın batısında suların birikmesiyle meydana gelen Nemrut gölü bir doğa harikası olarak dikkat çekmektedir (Gülbüz, 2014). Araştırma sahasının güney batısında yer alan yaklaşık 12 km² alana ve 2250 m yüksekliğe sahip Nemrut gölü, Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise en büyük büyük krater göllerinden biridir. Bu öne çıkan özelliğin yanı sıra zengin doğal manzarası gölün uluslararası tanınırlığına önemli katkı sağlamaktadır.

Ahlat yöresinde doğal ve zengin manzara sunan bir diğer göl Nazik gölüdür. Araştırma sahasının kuzeybatısında yer alan Nazik Gölü 1810 m yüksekliğe sahip iken 46km² alan kaplamaktadır. Bilican volkan konisinden çıkan lav akıntılarının oluşturduğu setin gerisinde oluşan Nazik Gölü'nün suları, bir gideğen aracılığıyla Van Gölü'ne boşalmaktadır (Gülbüz, 2014). Tatlı su özelliğine sahip olan Nazik gölünde sazan ve inci kefalı balığı yetiştirilmektedir. Görsel çekiciliği ile önemli turizm destinasyonlarından biri olan Nazik gölünün özellikle kış aylarında donmasıyla da farklı bir doğal güzellik kazanmaktadır. Ahlat'ta turizmin 4 mevsim ilgi çekmesinde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Araştırma sahasında görsel çekicilikleriyle öne çıkan göllerin yanı sıra, Bayındır Şelalesi de tarihi Emir Bayındır Köprüsü ve çevresindeki doğal güzellikleriyle birlikte fotoğrafçılar için bir görsel deneyim sunmaktadır. Şelalenin mağara evleri, kaya mezarları ve kümbetler gibi tarihi yapılarla çevrili olması, erişilebilirliğini artırarak cazibesini güçlendirmektedir. Bu özellikleriyle Bayındır Şelalesi, tarihi ve kültürel mekanları ziyaret eden turistler için önemli bir durak noktası haline gelmektedir.

Ahlat'ta Harabeşehir mahallesinde yer alan mağara evleri hem doğal hem de kültürel çekicilikleriyle dikkat çeken ve yüksek turizm potansiyeline sahip destinasyonlar arasında yer almaktadır. Buradaki mağara yapılarının oluşumunda hem çevresel faktörler hem de beşerî faktörler önemli rol oynamıştır. Nitekim bölgedeki mağara evlerinin büyük bir kısmı insan eliyle kayaların oyulması veya genişletilmesi yoluyla bugünkü formlarını kazanmıştır. Neolitik ve hatta Paleolitik dönemlerden başlayarak zaman zaman kesintiye uğrasa da 1990'lı yıllara kadar mesken olarak kullanılmaya devam eden bu yapılar, Ahlat'ın Taht-ı Süleyman ve Harabeşehir mahallelerinin yanı sıra Yuvadamı ve Otluyazı köylerinde de yaygın olarak görülmektedir (Arınç, 2008). Günümüzde artık konut olarak kullanılmayan mağara evleri, erzak saklama alanı ve hayvan yemi deposu olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Araştırma, Gümüşhane Üniversitesi Etik Kurulu'nun 28/05/2025 tarih ve 2025/5 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

BULGULAR

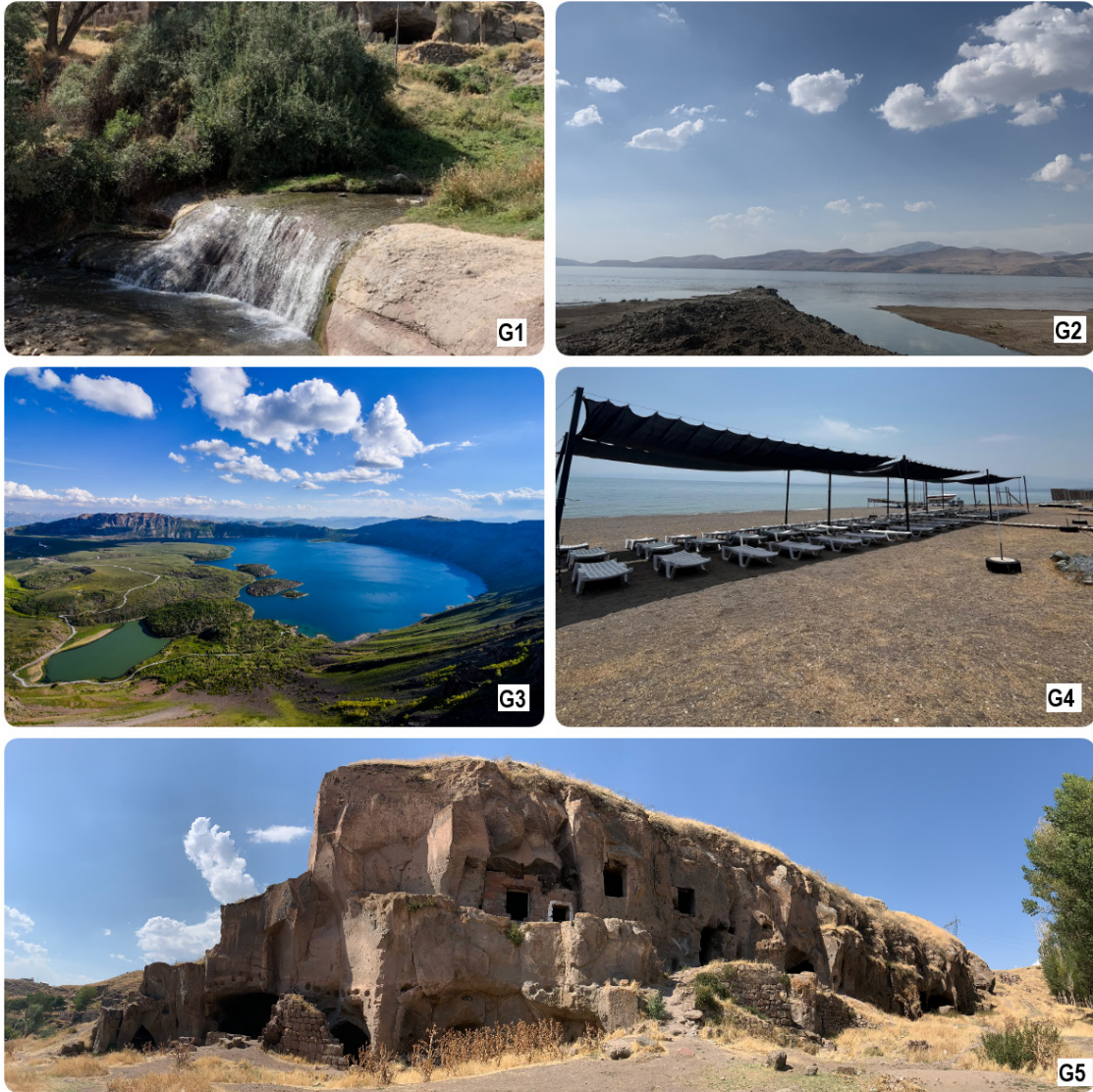
Ahlat İlçesinde GAM Modeli Çerçevesinde JJMS'lerin Değerlendirilmesi

Jeositlerin ve jeomorfolojik unsurların bilimsel, estetik, eğitimsel ve ekonomik potansiyellerini değerlendirmek amacıyla kullanılan GAM modeli, bu unsurların korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu kapsamda Ahlat ilçesinde GAM modeline göre Bayındır şelalesi (G1), Nazik Gölü (G2), Nemrut Gölü (G3),

Desbunda Plajı (G4) ve Harabeşehir (G2) olmak üzere 5 jeosit ve jeomorfosit belirlenmiş ve bu unsurlar “Ana Değerler” ve “Ek Değerler” olmak üzere iki temel bileşen altında sınıflandırılarak analiz edilmiştir (Tablo 3), (Şekil 4 ve 5).

Tablo 3. Ahlat İlçesinde Jeosit ve Jeomorfositlerin GAM Yöntemi ile Aldığı Puanlar

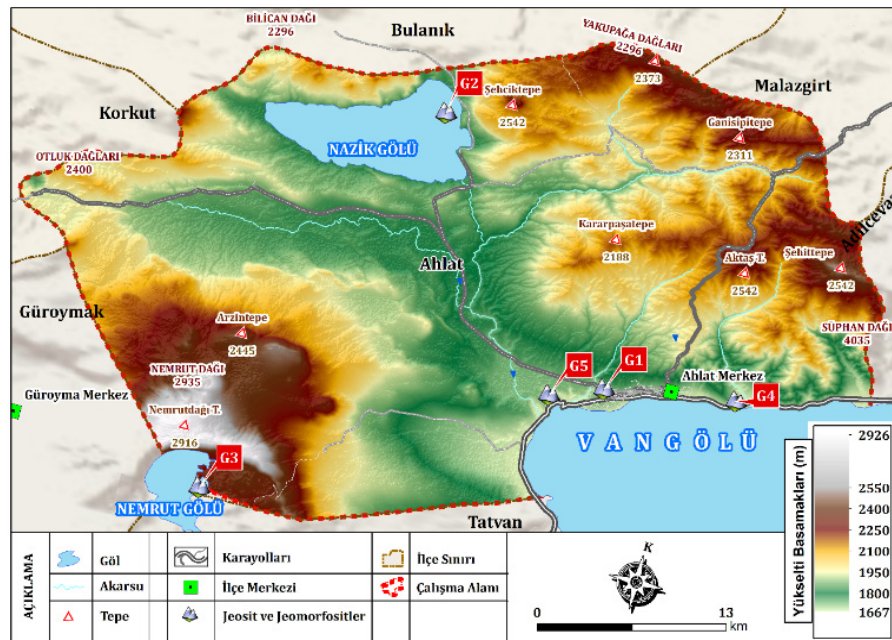
Göstergeler / Alt Göstergeler	Bayındır Şelalesi (G1)	Nazik Gölü (G2)	Nemrut Gölü (G3)	Desbunda Plajı (G4)	Harabe Şehir (G5)
Bilimsel/Eğitim Değerleri (VSE)					
Nadirlik	0,25	0,25	0,75	0,25	0,25
Temsil edilebilirlik	0,25	0,25	0,75	0,25	0,25
Yerbilimleri yayımlarında ele alınma düzeyi	0	0,5	1	0	0,25
Yorumlanabilirlik düzeyi	1	1	1	1	1
Doğal / Estetik Değerler (VSA)					
Görsel bakış açıları	0,5	0	0	0,5	0,5
Yüzey özellikleri	0	1	1	0	0,5
Çevreleyen manzara ve doğal çevre	0,75	0,25	0,25	0,75	0,75
Sitelerin Çevresel Uyum Düzeyi	0,75	1	1	0	0,75
Koruma Değerleri (VPr)					
Mevcut fiziksel durum	0,5	1	1	0,25	0,5
Koruma düzeyi	0	0,75	1	0	0,75
Güvenlik riskleri	0,75	0,75	0,75	0,5	0,75
Uygun ziyaretçi kapasitesi	0,75	0,75	1	0,75	0,75
Ana Değerler Toplamı (VSE+VSA+VPr)	5,5	6,5	9,5	4,25	7
Fonksiyonel Değerler (VF_n)					
Ulaşılabilirlik	0,5	0,75	0,75	0,5	0,5
Ek doğal değerler	1	0,25	0,5	1	1
Ek antropojenik (Kültürel) değerler	0,75	0,5	0,5	0,75	0,75
Yerleşim merkezlerine yakınlık	0,75	0,5	0,5	0,75	0,75
Ulaşım ağına yakınlık	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Ek fonksiyonel değerler	0,25	0,25	0	0,25	0,25
Turistik Değerler (VTr)					
Tanıtım	0	0,75	1	0	0,25
Organize Ziyaret Programları	1	1	1	1	1
Turizm Bilgilendirme Ofislerine Yakınlık	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Bilgilendirici Tanıtım Panoları	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Yıllık Ziyaretçi Sayısı	0,75	0,5	1	1	0,75
Turizm altyapısı	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Rehberlik hizmeti	0,5	0,5	0,75	0,25	0,5
Konaklama hizmeti	0,5	0,5	0,5	1	0,5
Yeme-içme hizmeti	0,5	0,5	0,5	1	0,5
Ek Değerler Toplamı (VF_n+VTr)	8	7,5	8,5	9	8,25
GAM Değeri	13,5	14	18	13,25	15,25

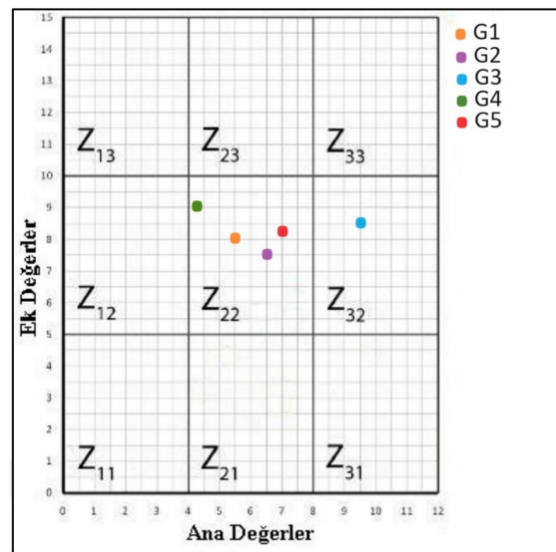
Şekil 4: Ahlat İlçesinde Jeosit ve Jeomorfositlerden Bir Görünüm (G1 Bayındır Şelalesi, G2 Nazik Gölü, G3 Nemrut Gölü, G4 Desbunda Plajı, G5 Harabeşehir Mağaraları) (Fotoğraf G3, Oktay Subaşı)

GAM modelinde, “Ana Değerler” eksen, jeositlerin temel bilimsel ve jeolojik özelliklerini temsil ederken; “Ek Değerler” eksen ise bu alanların estetik, eğitimsel ve koruma değerlerini içermektedir. Bu iki eksen, jeositlerin değerlendirilmesinde kullanılan matris üzerinde her bir bölgenin konumlandırılmasına olanak tanır. Matris üzerinde her bir bölge, Z_{ij} (i ve j indeksleri ile) şeklinde adlandırılmış olup, bu gösterim, her bir bölgenin belirli ana ve ek değer aralıklarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yöntem, jeositlerin bilimsel ve kültürel öneminin niceliksel olarak değerlendirilmesine ve sınıflandırılmasına katkı sağlamaktadır.

Matris, dokuz farklı bölgeye (Z_{11} 'den Z_{33} 'e kadar) ayrılmıştır (Şekil 6). Bu bölgeler, ana ve ek değerlerin farklı kombinasyonlarını temsil etmiştir. Her bir bölge, jeositlerin farklı özelliklerini ve potansiyellerini yansıtmıştır. Örneğin, Z_{33} bölgesi, hem ana hem de ek değerler açısından yüksek potansiyele sahip JJMS'leri ifade ederken, Z_{11} bölgesi her iki değer açısından da düşük potansiyele sahip JJMS'leri temsil etmiştir.

Şekil 5: Ahlat İlçesinde Jeosit ve Jeomorfositlerin Dağılışı Haritası.

Şekil 6: GAM Yöntemine Göre Ahlat İlçesi Jeosit ve Jeomorfositlerin Matristeki Yeri.

Ahlat ilçesindeki JJMS'lerin konumları incelediğinde en düşük ek ve ana değerlere sahip Z_{11} , Z_{21} , ve Z_{31} bölgeleri ile Z_{11} , Z_{12} ve Z_{13} bölgelerinde herhangi bir destinasyonunun bulunmadığı görülmüştür. Bu da değerlendirilen destinasyonlardan hiçbirinin düşük ek ve ana değerlere sahip olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte en yüksek ek değere sahip Z_{13} , Z_{23} ve Z_{33} bölgeleri ile en yüksek ana değere sahip Z_{31} ve Z_{33} bölgelerinde de herhangi bir destinasyon yer almamıştır.

Ahlat ilçesinde belirlenen G1, G2, G4 ve G5 JJMS'lerin matrisin ek ve ana değerdeki orta bölgesinde Z_{22} 'de kümelandığı görülmüştür. Bu JJMS'ler orta düzey ana ve ek değerlere sahiptir. Bölgenin bilimsel araştırmalar ve jeoturizm açısından önem

arz ettiği, ancak daha detaylı çalışmalarla potansiyelinin ortaya konması gerektiği söylenebilir. Ziyaretçiler için tabelalar, bilgi panoları, rehberlik hizmetleri gibi eğitici politikalar ile pazarlama ve tanıtım araçlarının geliştirilmesi bu destinasyonlara olan ziyaretçi sayısını arttıracaktır.

Matrisin Z_{32} bölgesinde ise G3 yer almakta olup turizm destinasyonu yüksek ana değere ve orta düzey ek değerlere sahiptir. Bu durum, destinasyonun bilimsel ve estetik açıdan önemli olduğunu, ancak ek değerlerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle turizm üst ve altyapısının geliştirilmesi ve bilgilendirici panoların kullanılması destinasyona olan ziyaretçi talebini arttıracaktır.

Ahlat İlçesinin jeoturizm potansiyelinin A'WOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Ahlat ilçesindeki, JJMS alanlarında sürdürülebilir turizmi geliştirmeye yardımcı olacak en uygun stratejileri belirlemek için SWOT ve AHP tekniklerinin birleştirilmesiyle geliştirilen A'WOT hibrit yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak Ahlat yöresinde SWOT analizi gerçekleştirilmiş ardından bu analizin AHP tekniği ile yerel ve genel ağırlık değerleri ortaya konmuştur.

SWOT gruplarının (ana kriterler) ağırlık değerleri incelendiğinde Ahlat ilçesinde JJMS destinasyonların özelinde güçlü yönlerin (%35) öne çıktığı görülmektedir (Tablo 4). Zayıf yönler (%22), fırsatlar (%21) ve tehditlerin (%22) ise birbirine yakın değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ana grupların alt kriterlerinin yerel ağırlığı ve tüm kriterlerin genel ağırlıkları da hesaplanmıştır. İlk olarak yerel ağırlıkları tespit etmek için alt kriterlerin her biri kendi ana grubu içinde karşılaştırılmış, ardından genel ağırlıkları hesaplanarak 20 alt kriterin birbirlerine göre üstünlükleri belirlenmiştir. Buna göre çalışmada ilk olarak yerel ağırlıklar daha sonra genel ağırlıklar üzerinde duruldu.

Tablo 4: SWOT Gruplarının Yerel ve Genel Ağırlıkları

Gruplar	KRİTERLER	Yerel ağırlık	Genel ağırlık
GÜÇLÜ YÖNLER	G1 Jeosit Alanların çekiciliği	0,432	0,143
	G2 Tarihi ve Kültürel Çekicilik	0,173	0,066
	G3 Ulaşım Kolaylığı	0,269	0,098
	G4 Van gölünün görsel ve kıyı turizmi açısından çekiciliği	0,077	0,031
	G5 Yerel halkın samimi ve sıcak misafirperverliği,	0,049	0,015
ZAYIF YÖNLER	Z1 Altyapı ve Üstyapı tesislerindeki yetersizlikler	0,439	0,098
	Z2 Jeosit alanlarına özel araç dışında ulaşım imkanlarının sınırlı olması	0,084	0,021
	Z3 Tanıtım ve pazarlama Eksikliği	0,293	0,066
	Z4 Turizm coğrafyası ve planlama alanında uzman personel eksikliği	0,135	0,030
	Z5 Yerel halkın turizme ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliği	0,050	0,008
FIRSATLAR	F1 Ahlat yöresinin Cittaslow ağına dahil olması	0,449	0,098
	F2 1071 Malazgirt Zaferi anma etkinliklerinin, yörenin tarihsel ve kültürel zenginliğini uluslararası arenada tanıtması	0,040	0,011
	F3 UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan kültürel varlıkların yörenin çekiciliğini arttırması	0,101	0,021
	F4 Yakın coğrafyadaki ülkelere gelen yabancı turistlerin Vangölü havzasındaki şehirlere artan ilgisi	0,255	0,045
	F5 Yörenin doğal ve kültürel çekiciliklerinin dört mevsim turist çekme potansiyelini arttırması,	0,154	0,031
TEHDİTLER	T1 Doğal kaynakların tahrip olma riski	0,467	0,098
	T2 Ahlat'ın tarihi dokusuna uygun olmayan yapılaşma	0,081	0,015
	T3 Finansman Sıkıntısı	0,146	0,031
	T4 Kontrolsüz Ziyaretler	0,269	0,066
	T5 Turizm destinasyonlarında çevre temizliğinin yetersiz olması	0,037	0,008

Ahlat ilçesinde çalışma konusu olarak ele alınan JJMS alanlarının çekiciliği %48 ile en güçlü kriter olarak öne çıkmaktadır. Sözü edilen çekiciliklere erişebilmek için ulaşım koşullarının elverişli olması büyük önem taşımaktadır. Nitekim, daha önce de belirtildiği gibi ulaşım avantajlarına sahip olan Ahlat ilçesinde, ulaşım kolaylığı %26 oranıyla en güçlü ikinci unsur olarak dikkat çekmektedir. Ahlat yöresini güçlü kılan diğer bir unsur ise, %17 oranıyla kaleler, mezar taşları, hamamlar ve açık hava müzesi gibi zengin bir çeşitliliğe sahip kültürel ve tarihi çekiciliklerdir. JJMS alanlarının yakınında yer alan bu tarihi ve kültürel kaynakların çeşitliliği, yöre açısından alternatif turizm olanaklarını artırmaktadır. Bu unsurlara ek olarak, Van Gölü'nün görsel çekiciliği ve kıyı turizmi potansiyeli de yörenin cazibesini destekleyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, JJMS alanlarını ziyaret eden turistler, aynı zamanda bölgenin tarihi ve kültürel zenginliklerini keşfetmek ve kıyı kaynaklarından yararlanmak isteyecektir.

Ahlat'da JJMS destinasyonlarının turizmne yönelik güçlü yönleri ile birlikte bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Bu zayıf yönlerin başında, altyapı ve üstyapı tesislerindeki eksiklikler gelmektedir (%42). Özellikle Nemrut Gölü ve Nazik Gölü gibi jeosit alanların yanı sıra bazı kültürel çekiciliklerin çevresinde tuvalet, yeme-içme ve dinlenme tesislerinin bulunmaması, dikkat çeken başlıca eksiklikler arasında yer almaktadır. Ayrıca, jeosit alanlarındaki karayolları, kanalizasyon ve içme suyu gibi altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekliliği de önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Ahlat yöresinin öne çıkan bir diğer zayıf yönü %29 ile destinasyonun ulusal ve uluslararası düzeyde yeterince tanıtılmaması ve pazarlama faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmemesidir. Bunun yanı sıra, turizm sektörünün gelişimine katkı sağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan turizm planlaması alanında uzman personel eksikliği (%15,7), bazı JJMS alanlarına özel araç dışında ulaşım imkanlarının sınırlı olması (%9,6) ile Ahlat yöresinde yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliği (%5,6) destinasyonun diğer zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Ahlat yöresinde turizm destinasyonunun geliştirilmesine yönelik birtakım fırsatlar da vardır. Bunların başında %45 ile tarihi, kültürel ve doğal kaynaklarıyla öne çıkan Ahlat ilçesinin yavaş şehir ağının içerisinde yer alması gelmektedir. Ülkenin doğusunda yer alan Azerbaycan ve İran gibi yabancı ülkelerden gelebilecek turistler ise %26 ile ikinci sırada yer almaktadır. Yörenin doğal ve kültürel cazibelerinin, dört mevsim boyunca turizm potansiyelini artırıcı bir etkiye sahip olması da bir diğer fırsat olarak görülmektedir (%15). Bunların yanı sıra Ahlat'ın gerek ulusal gerekse uluslararası arenada tanınırlığının artmasına etki edecek iki fırsat daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki %10 ile UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde Ahlat Selçuklu Mezarlığı'nın bulunması ve %4 ile Turizmin tarihsel çekiciliğini ön plana çıkaran 1071 Malazgirt Zaferi anma etkinliklerinin yapılmasıdır.

Bir destinasyonun çekiciliğini artırmak kadar, bu çekiciliği korumak ve sürdürülebilir kılmak da büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla, destinasyonu tehdit eden unsurların belirlenmesi ve bu unsurlara karşı alınacak önlemler üzerinde titizlikle durulmalıdır. Ahlat yöresinde tehdit unsuru oluşturan kriterlerin başında doğal ve kültürel mirasın tahribinin geldiği görülmektedir (%47). Bununla birlikte görsel cazibesıyla öne çıkan doğal kaynakların aşırı kullanımı ve kontrolsüz ziyaretler sonucu tahrip olma riski ile doğal ve kültürel mirasın korunamaması da en büyük tehditlerden biri olarak öne çıkmaktadır (%27). Yöre'de turizmin gelişimini tehdit eden bir diğer kriter turizm destinasyonlarında çevre temizliğinin yetersiz olması olarak görülmektedir. Turizmin etkili tanıtım araçlarından biri olan "ağızdan ağıza pazarlama", yani destinasyonu ziyaret eden turistlerin olumlu geri bildirimleri, yörenin çekiciliğini artırmada önemli bir rol oynayacağı dikkate alındığında özellikle plajların çevre temizliğine özen gösterilmemesi turizmin sürdürülebilirliği açısından kritik bir tehdit oluşturmaktadır. Benzer şekilde, doğal ve kültürel kaynakların çekiciliğini gölgeleyen plansız yapılaşma ve turizm kaynaklarına gerekli ölçüde kaynak aktırılamayışı da destinasyonun sürdürülebilirliğini tehdit eden diğer önemli faktörler arasında yer almaktadır.

SWOT grubunun tüm alt kriterlerinin birbirleriyle karşılaştırılması neticesinde elde edilen genel ağırlıklar Tablo 5'de gösterilmiş ve öne çıkan veya geride kalan ağırlıklar enine göre yeşil renk satırlarla vurgulanmıştır. Buna göre; Ahlat yöresinde JJMS Alanların çekiciliği ilk sırada yer alan faktör (%14) olmuştur. İkinci sırada ise %9,8 Ahlat yöresinin Cittaslow ağına dahil olması, ulaşım kolaylığı, altyapı ve üstyapı tesislerindeki yetersizlikler ile doğal kaynakların tahrip olma riski gibi kriter yer almıştır. Bu sıralamayı tarihi ve kültürel çekicilikler, tanıtım ve pazarlama eksikliği ile kontrolsüz ziyaretler (%6,6) takip

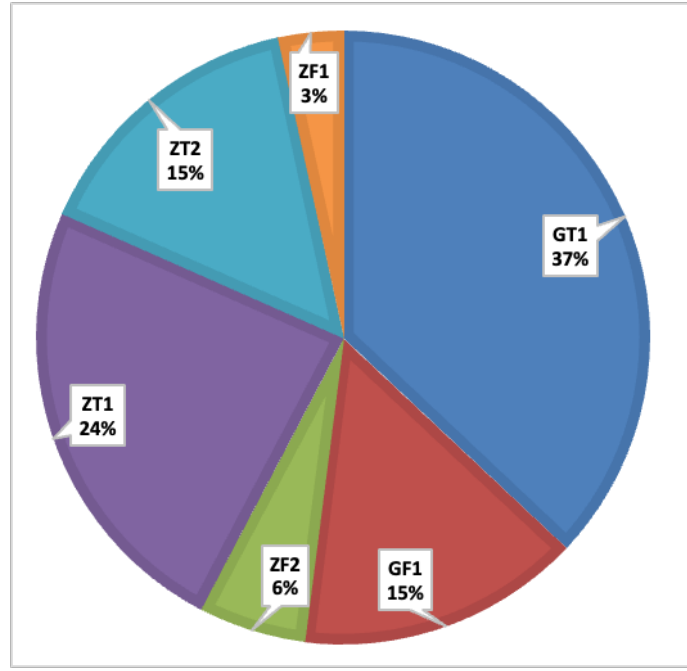
etmiştir. Yakın coğrafyadaki ülkelerden gelen yabancı turistlerin Vangölü havzasındaki şehirlere artan ilgisi ise %4,4 oranıyla sıralamadaki bir diğer kriter olmuştur. Diğer alt kriterlerin genel ağırlığı ise %3,1'in altında kalmıştır.

Tablo 5: TOWS Matrisi

		Güçlü Yönler		Zayıf Yönler	
		G1	Jeosit Alanların çekiciliği	Z1	Altyapı ve Üstapı tesislerindeki yetersizlikler
		G2	Tarihi ve Kültürel Çekiçilik	Z2	Jeosit alanlarına özel araç dışında ulaşım imkanlarının sınırlı olması
		G3	Ulaşım Kolaylığı	Z3	Tanıtım ve pazarlama Eksikliği
		G4	Van gölünün görsel ve kıyı turizmi açısından çekiciliği	Z4	Turizm coğrafyası ve planlama alanında uzman personel eksikliği
		G5	Yerel halkın samimi ve sıcak misafirperverliği,	Z5	Yerel halkın turizmle ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliği
Fırsatlar		Stratejiler – Fırsatlar			
			GF		ZF
F1	Ahlat yöresinin Cittaslow ağına dahil olması	GF1	Ahlat ilçesinin doğal ve kültürel çekiciliklerinin yanı sıra Van Gölü Havzası'nda yer alması ve özellikle yaz aylarında yüzme ve su sporları için elverişli kıyılara sahip olması nedeniyle turizm potansiyeli yüksektir. İlçenin turizm potansiyelinin artırılması için altyapı, konaklama ve rekreasyon alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle İran ve Azerbaycan gibi yakın coğrafyalardan gelecek ziyaretçilere yönelik sağlanacak kolaylıklar, ilçeye olan turist talebini artıracaktır.	ZF1	Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlamak amacıyla yerel halkın bilinçlendirilmesi ve uzman personel eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda: Yerel halkın farkındalık düzeyinin artırılması için eğitim programları ve bilgilendirme çalışmaları vb. çalışmalar düzenlenmeli, bölge halkının turizm süreçlerine dahil edilmesi sağlanmalıdır.
F2	1071 Malazgirt Zaferi anma etkinliklerinin, yörenin tarihsel ve kültürel zenginliğini uluslararası arenada tanıtması			ZF2	Kurumlar arası ağ güçlendirilerek yerel idareler, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri gibi paydaşlarla iş birliği içerisinde çalışılmalı ve ortak projeler geliştirmelidir. Ayrıca yöre turizmi ile ilgili alınacak kararlarda Turizm alanında uzman eğitimlerden danışmalık hizmetleri alınmalıdır. Bu stratejiler, Ahlat'ın sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmasını sağlayacak ve bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına önemli bir katkı sağlayacaktır
F3	UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan kültürel varlıkların yörenin çekiciliğini artırması				
F4	Yakın coğrafyadaki ülkelerden gelen yabancı turistlerin Vangölü havzasındaki şehirlere artan ilgisi				
F5	Yörenin doğal ve kültürel çekiciliklerinin dört mevsim turist çekme potansiyelini artırması,				
Tehditler		Stratejiler – Tehditler			
			GT		ZT

T1	Doğal kaynakların tahrip olma riski	GT1	Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir bir biçimde geliştirilmesi için doğal ve kültürel mirasın korunmasının yanı sıra turistik faaliyetlerin kontrollü bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bunun için yerel halkın turizm sürecine aktif olarak dahil edilmesi, jeolojik mirasın yasalarla koruma altına alınması ve plansız turizm uygulamalarının önlenmesi gerekmektedir.	ZT1	Ahlat'ın geniş çapta yeterince tanınmaması, turizm ve rekreasyon amaçlı ziyaretlerin arzu edilen seviyeye ulaşmasını engellemektedir. Bu nedenle, tanıtım faaliyetlerinin etkin bir şekilde planlanması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Tanıtım materyallerinin hazırlanması, sosyal medya ve diğer dijital platformlar aracılığıyla tanıtım çalışmalarının yürütülmesi, turizm fuarlarına katılım gibi faaliyetlerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, geleneksel el sanatları ve yöresel üretimlerin turistik ürünler hâline getirilmesi, kültürel mirasın korunmasına katkı sağlarken, yerel halkın ekonomik kalkınmasına da destek olacaktır.
T2	Ahlat'ın tarihi dokusuna uygun olmayan yapılaşma			ZT2	Ahlat'ın turizm potansiyelini tam anlamıyla değerlendirebilmek için, şehir içi ulaşım altyapısının iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, turizm paydaşlarıyla iş birliği içerisinde kapsamlı bir ulaşım planı hazırlanmalı, toplu taşıma imkânları artırılmalı ve turistik noktalara erişimi kolaylaştıracak turistik rota haritaları oluşturulmalıdır. Ayrıca, otopark sorununu çözmek için çevreye zarar vermeden yeni otopark alanları oluşturulmalı ve mevcut altyapı modernize edilmelidir. Bu stratejiler, Ahlat'ın turizm destinasyonlarının daha erişilebilir ve çekici hale gelmesini sağlayacak, böylece bölgenin turizmden elde ettiği ekonomik ve sosyal faydalar artırılabilecektir.
T3	Finansman Sıkıntısı				
T4	KontROLSÜZ Ziyaretler				
T5	Turizm destinasyonlarında çevre temizliğinin yetersiz olması				

A'WOT analizi neticesinde elde edilen verilere göre, Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir gelişimine ve korunmasına yönelik GT1 stratejisi, %37'lik bir ağırlıkla en önemli strateji olarak öne çıkmaktadır (Şekil 7). Bu strateji, Ahlat'ın doğal ve kültürel mirasının korunması, turizm faaliyetlerinin çevreye duyarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve yerel halkın turizm sürecine katılımının sağlanması gibi unsurları içermektedir. GT1 stratejisinin ardından %24 ile tanıtım eksikliğine vurgu yapan ZT1 stratejisi gelmektedir. ZT1 stratejisi, Ahlat'ın turizm potansiyelinin etkili bir şekilde tanıtılması, pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve ziyaretçi sayısının artırılması gibi konulara odaklanmaktadır. Üçüncü sırada ise şehir içi ulaşımının sorunları ile ilgili önerilerin geliştirildiği ZT2 ile altyapı ve üstyapı eksikliklerine yönelik stratejilerin ortaya konduğu GF1 stratejileri yer almaktadır. ZT2 stratejisinde şehir içi ulaşım kolaylığını sağlayabilmek için turizm paydaşlarıyla iş birliği içerisinde kapsamlı bir ulaşım planının hazırlanması, toplu taşıma imkânlarının artırılması ve turistik noktalara erişimi kolaylaştıracak turistik rota haritalarının oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. GF1 stratejisi ise Ahlat'taki konaklama tesislerinin, ulaşım imkanlarının ve diğer turizm altyapısının iyileştirilmesi gibi unsurları içermektedir. Bunların yanı sıra diğer stratejilerin ağırlıklarının ise %10'un altında olduğu görülmektedir. Bu stratejilerde Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlayabilmek için yerel halkın bilinçlendirilmesi ve uzman personel eksikliğinin giderilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Şekil 7: Stratejik Değerlerin Genel Ağırlıkları (Tutarlılık Oranı 0,031)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Jeoturizm gelişiminin mevcut durumu, jeositlerin niceliksel değerlendirmesiyle belirlenir (Ivanović et al., 2023). Bu amaç için iyi tanımlanmış bir yöntem olan GAM modeli, JJMS'lerin bilimsel, estetik, işlevsel ve turistik değerlerini belirlemek amacıyla tercih edilmiştir. İlk aşamada GAM modelinden elde edilen veriler matris diyagramı üzerinde gösterilerek jeosit ve jeomorfositlerin potansiyel seviyeleri belirlenmiştir. Buna göre göre, Nemrut Gölü dışındaki JJMS'lerin matrisin orta bölgesinde yer alarak ana ve ek değer açısından orta seviyede bir potansiyele sahip oldukları tespit edilmiştir. Nemrut Gölü'nün ise ana değer açısından yüksek, ek değer açısından orta seviyede bir potansiyele sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda ahlat yöresinde sitelerin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak ile birlikte yörenin jeoturizm potansiyeli ortaya çıkarılmış ve stratejik planlamaların yapılabilmesine katkı sağlanmıştır.

Bu çalışmada JJMS destinasyonlarının potansiyeli ortaya çıkarılırken, kültürel ve tarihi çekicilikler çalışma kapsamının dışında bırakılmamış ve bu destinasyonların kültürel zenginliklerle birlikte önemli bir potansiyel oluşturdukları görülmüştür. Ahlat ilçesinin volkanik kökenli gölleri, plajları, akarsuları, mağaraları gibi doğal çekicilikleri ile Selçuklu mezarlıkları, Orta Asya Türk yeraltı mezarlıkları, kümbetler, Osmanlı ve Selçuklu döneminden kalan camiler ve hamamlar gibi tarihi eserlerin bir bütün halinde eşsiz güzellik sunması bu kararda önemli rol oynamıştır.

Çalışmada GAM tekniğinin uygulanmasının ardından Ahlat yöresindeki, JJMS alanlarında sürdürülebilir turizmi geliştirmeye yardımcı olacak en uygun stratejiler belirlemiştir. Bu doğrultuda ilk olarak SWOT ve AHP tekniklerinin birleştirilmesiyle geliştirilen A'WOT hibrit yöntemi kullanılmıştır. SWOT tekniğinin tek başına planları önceliklendirmede yetersiz kalması bu yöntemin tercih edilmesini sağlamıştır. Nitekim birçok araştırmacı SWOT ile birlikte AHP, QSPM, ANP (Analitik Ağ Süreci – Analytic Network Process) gibi hibrit modellerden yararlanmayı tercih etmişlerdir (örneğin; Ervural et al., 2018; Kangas et al., 2003; Solangi et al., 2019). A'WOT hibrit yöntemi ile hem JJMS kaynaklar hem de kültürel kaynakları etkileyen iç ve dış faktörler sistematik olarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada araştırmacıların da sıklıkla başvurduğu SWOT-AHP (A'WOT) tekniği ile öncelik sırasına göre kriterler belirlendikten sonra TOWS tekniğinden yararlanılarak stratejiler

ortaya konmuştur. Böylelikle Ahlat yöresinde turizm sektörünün sürdürülebilir gelişimini orta çıkarmak ve çözüm önerileri getirmek amaçlanmıştır. Daha sonra bu stratejiler de AHP yöntemiyle önem sırasına göre önceliklendirilmiştir. Çalışma sonucunda aşağıda öncelik sırasına göre belirlenen stratejiler sıralanmıştır.

Çalışma kapsamında Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamaya yönelik geliştirilen strateji öncelikli geliştirilmesi gereken (%37) hedef olmuştur. Bu strateji ile turizmin uzun vadede sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması için doğal ve kültürel mirasın korunması temel bir gereklilik olarak öne çıkmıştır. Dolayısıyla bölgedeki turistik faaliyetlerin kontrollü bir şekilde yürütülmesi, ekolojik denge ve sosyo-kültürel yapı üzerinde olası olumsuz etkilerin en aza indirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Nitekim Ahlat'ın "Cittaslow" (Yavaş Şehir) ağına dahil olması da sürdürülebilir ve nitelikli turizm anlayışını desteklemektedir. Bu süreçte, yerel halkın turizm faaliyetlerine aktif katılımının sağlanması, yerel ve ulusal düzeyde iş birliklerinin güçlendirilmesi, jeolojik mirasın yasal düzenlemelerle koruma altına alınması ve plansız turizm faaliyetlerinin önlenmesi kritik adımlar olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak uygulanacak bütüncül politikalar, bölgenin turizm potansiyelini artırırken aynı zamanda doğal ve kültürel varlıkların korunmasına da katkı sağlayacaktır.

Ahlat ilçesi, doğal güzellikleri, zengin kültürel mirası ve Van Gölü Havzası'ndaki stratejik konumu ile turizm potansiyeli yüksek bir ilçedir. Özellikle yaz aylarında, Van Gölü'nün sunduğu elverişli kıyı şeridi, yüzme ve su sporları gibi rekreasyonel faaliyetler için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Bu doğal çekicilikler, bölgenin turizm açısından cazibesini artırmakta ve yerel ekonomiyi güçlendirme potansiyeli taşımaktadır. Ancak, söz konusu potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için altyapı, konaklama ve rekreasyon alanlarında kapsamlı iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bölgenin turizm potansiyelini artırmak amacıyla, öncelikle ulaşım, konaklama ve dinlenme tesisleri gibi temel altyapı ve üstyapı hizmetlerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, bölgenin doğal ve kültürel dokusuna uygun, sürdürülebilir konaklama tesislerinin geliştirilmesi, mevcut plaj ve rekreasyon alanlarının düzenlenmesi ve yöreye yönelik şehir içi ulaşım imkanlarının iyileştirilmesi sağlanabilir. Ayrıca, yerel halkın turizm sürecine aktif olarak dâhil edilmesi ve turistlere yönelik rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi, bölgenin turizm deneyimini zenginleştirecektir. Nitekim yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesi bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı verecektir.

Coğrafi olarak yakın ülkelerden gelecek turistlere yönelik kolaylıklar sağlanması, Ahlat'ın turizm talebini önemli ölçüde artırabilir ve daha çok günübirlik gelen ziyaretçilerin yerini konaklamalı olarak gelenler alabilir. Bu bağlamda, Özellikle İran ve Azerbaycan gibi komşu ülkelerdeki turizm acenteleri ve diğer ilgili paydaşlarla iş birliği yapılarak ortak tur paketleri ve tanıtım faaliyetleri geliştirilmelidir. Ayrıca İran ve Azerbaycan gibi komşu ülkelerden gelen turistlerin dil ve kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunları en aza indirmek için yerel işletmelerin ve tur rehberlerinin dil eğitimine önem verilmelidir.

Turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği, kamu kurumlarının çabalarıyla sınırlı kalmayıp; özel sektör aktörleri, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlardan oluşan çok katmanlı bir iş birliği ağının koordineli katılımını zorunlu kılmaktadır (Huybers & Bennett, 2003). Bu doğrultuda ZF2 stratejisinde vurgulandığı gibi, yalnızca kamu kurumlarının girişimleri yeterli olmayacağından kurumlar arası iş birliği güçlendirilerek yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel kuruluşlar gibi paydaşlarla iş birliği içerisinde çalışılmalı ve ortak projeler geliştirilmelidir. Ayrıca yöre turizmi ile ilgili alınacak kararlarda turizm alanında uzman eğitimcilerden danışmalık hizmetleri alınabilir. Bu stratejiler, Ahlat'ı sürdürülebilir turizm hedeflerine taşıyacak ve bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

ZF1 strateji hedefinde Ahlat'ta turizmin sürdürülebilir gelişiminin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için yerel halkın bu sürece dâhil edilmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle yerel halkın bilinçlendirilmesi ve eğitimi, sürdürülebilir turizm politikalarının başarıya ulaşmasında belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Wright (2004), tarafından vurgulandığı üzere, toplum içinde farkındalığın artırılması ve eğitimin yaygınlaştırılması, bireyleri daha çevre dostu davranışlar sergilemeye teşvik edebilecektir (Miller et al., 2010). Sonuç olarak, yerel toplulukların sürece aktif katılımı, hem Ahlat yöresinin sosyal-ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak, hem de özel sektör kuruluşlarının ekonomik gelirlerini artıracaktır.

ZT1 stratejisinde de belirtildiği üzere Ahlat'ın geniş çapta yeterince tanınmaması, turizm ve rekreasyon amaçlı ziyaretlerin arzu edilen seviyeye ulaşmasını engellemektedir. Bu nedenle, tanıtım faaliyetlerinin organizasyonu ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Ahlat'ın doğal ve kültürel çekiciliklerini gösteren tanıtım materyallerinin hazırlanması, sosyal medya ve diğer dijital platformlar aracılığıyla tanıtım çalışmalarının yürütülmesi, turizm fuarlarına katılım gibi faaliyetlerin teşvik edilmesi gibi çalışmalar yörenin tanıtımında önemli rol oynayacaktır. Ayrıca Ahlatın cittaslow ağında yer alması, kültürel varlıkların UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde bulunması ve Türklerin Anadolu'ya girişini anma etkinlikleri gibi Ahlatın çekiciliği ve tanınırlığını arttırmadaki fırsatlar iyi bir pazarlama ve tanıtım yoluyla turizmin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Ahlat'da yöreye has el sanatları ve geleneksel üretimlerin turistik ürünler haline getirilmesi kültürel mirasının korunmasının yanı sıra yerel halkın ekonomik kalkınmasına da katkı sağlayacaktır. Örneğin, Ahlat yöresine özgü somut olmayan kültürel miras unsurlarından biri olan ve UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil edilen "Ahlat Taş İşçiliği" geleneğinin yanı sıra, "Ahlat Bastonu" gibi geleneksel imalat ürünleri de bölgenin kültürel kimliğini yansıtan önemli öğeler arasında yer almaktadır. Bahsi geçen bu kültürel ürünlerin etkin bir şekilde tanıtımının iyi yapılması ve turistik ürün haline getirilmesi bölgesel kalkınma açısından önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Aynı zamanda, söz konusu ürünlerin minyatür hediyelik eşya formlarında üretiminin desteklenmesi, Ahlat'ın tanıtımında stratejik bir araç işlevi görecektir olup, bu durum yerel ekonomiye katkı sağlayarak yöre halkı için sürdürülebilir bir geçim kaynağı olacaktır.

Günümüzde pazarlama ve tanıtım stratejilerinin önemli unsurlarından biri, sosyal medya ve diğer dijital platformlardır. Özellikle dünyanın farklı bölgelerini ziyaret etme deneyimlerini sosyal medya aracılığıyla paylaşan bazı fenomenler, sahip oldukları geniş takipçi kitleleri ve yüksek izlenme oranları sayesinde gittikleri destinasyonların tanıtımına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, bazı konaklama ve yeme-içme işletmeleri, söz konusu fenomenlerle iş birliği yaparak, marka bilinirliklerini ve pazar erişimlerini artırmaktadırlar. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Ahlat ilçesinin tanıtımına katkı sağlayabilecek fenomenlerin bölgeye davet edilmesi ve bu yönde iş birliklerinin geliştirilmesi, ilçenin tanıtımı açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, ilçe tanıtımına önemli bir katkı sunabilecek bir diğer dijital platform aracı ise dizi ve film çekimleridir. Özellikle Ahlat ilçesinde gerçekleştirilecek bir dizi çekimi, ilçenin sahip olduğu kültürel, tarihi ve doğal zenginlikleri yansıtacak etkili bir tanıtım aracı olacaktır. Bu doğrultuda, dijital platformlardan gelecek proje tekliflerine yönelik kolaylıklar sağlanması, ilçenin tanıtımının daha geniş kitlelere ulaşmasına önemli bir katkı sunacaktır.

ZT2 stratejisinde bahsedildiği üzere Ahlat, sahip olduğu tarihi ve doğal zenginlikleriyle önemli bir turizm destinasyonu olmasına rağmen, şehir içi ulaşım altyapısının yetersizliği, ziyaretçilerin bu alanlara erişimini zorlaştırmaktadır. Özellikle rekreatif alanlara ulaşımında planlı bir sistemin olmaması, turizmin sürdürülebilir gelişimini olumsuz etkilemektedir. Turizm potansiyelinin daha etkin şekilde değerlendirilmesi için ulaşım ağının güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, seyahat acenteleri, tur rehberleri ve konaklama tesisleri gibi turizm paydaşlarıyla iş birliği yapılarak kapsamlı bir turizm rota haritası oluşturulmalıdır. Belirlenen güzergâhlarda, belli saat aralıklarında düzenli toplu taşıma hizmeti sağlanarak ziyaretçilerin Ahlat'ın doğal ve kültürel varlıklarına rahat bir şekilde ulaşımı mümkün hâle getirilmelidir. Böyle bir ulaşım modeli hem turist deneyimini iyileştirecek hem de bireysel araç kullanımını azaltarak trafik yoğunluğunu ve otopark sorununu hafifletecektir.

| EXTENDED ABSTRACT |

Investigation of The Geotourism Potential of Ahlat (Bitlis) District: Application of GAM and A'WOTMuhammed Akif ÖZÇELEBİ , Melisa KARA **INTRODUCTION**

This study aims to create a scientific basis for the protection of natural heritage and sustainable tourism by revealing the potential of geosites and geomorphosites. In this context, the principles of the Geosite Assessment Model were used to measure and emphasize the scientific, aesthetic, functional and touristic values of the prominent geosites and geomorphosites (JJMS) in the Ahlat region. In this way, it is aimed to contribute to strategic planning for the promotion, protection, and transfer of JJMS in the region to future generations. Another aim of this study is to identify the most appropriate strategies to help develop sustainable tourism in JJMS destinations in the Ahlat region. In line with this objective, the A'WOT (AHP-SWOT) hybrid method developed by combining SWOT and AHP techniques was used. The A'WOT hybrid method systematically analyzed the internal and external factors affecting the tourism sector (including cultural and historical resources as well as physical resources). Following this comprehensive analysis, strategic alternatives were developed using the TOWS matrix. In conclusion, this research aimed to provide practical and evidence-based solutions for tourism development by capitalizing on the unique geotourism potential of the Ahlat region. This study aims to provide an important scientific contribution in terms of both the protection of natural heritage and the development of local tourism.

The study area consists of Ahlat district, located within the borders of Bitlis province. The district is located in the east of the Eastern Anatolia Region, west of the Upper Murat-Van Division (Figure 2). The district is located north of the Bitlis provincial center and is surrounded by Adilcevaz to the east, Korkut to the west, Güroymak to the southwest, Tatvan and Vangölü to the south, and Bulanık and Malazgirt to the north. The city of Ahlat, which extends in the east-west direction on the shore of Lake Van, was established between 1650 and 1750 meters. It is 62 km to Bitlis city center, located in the southwest of the city, and 176 km to Van city center, located in the southeast.

METHODS

In this study, a 4-stage method was applied (Figure 3). In the first stage of the method, a field study was carried out and observations were made about natural and cultural tourism destinations in Ahlat district, and interviews were conducted with public institutions (municipality, district governorship, etc.) and private organizations (hotels and eating and drinking places) related to the tourism sector in Ahlat district. In the second stage of the method, the Geosite Assessment Model was applied, and the data obtained from this model were shown on the matrix diagram, and the potential levels of JJMSs were determined. In the next stage of the study, A'WOT analysis was applied in order to develop tourism activities and provide a

strategic perspective to decision-making processes. This technique was realized in two steps. First, the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the JJMSs in the Ahlat region and their surroundings were revealed; then the qualitative data obtained were quantified with the AHP technique and prioritized in order of importance. In the final stage of the study, five strategic alternatives were identified using the TOWS matrix and ranked according to their importance. The methodology section of the study is detailed under the following five headings to provide a better understanding of the subject: (1) Application of the GAM Method, (2) basics of SWOT and AHP approach, (3) application of A'WOT method and (4) strategy formulation process with TOWS matrix.

FINDINGS

The GAM model, which is used to evaluate the scientific, aesthetic, educational, and economic potential of geosites and geomorphological elements, provides an important analytical framework for the conservation and sustainable use of these elements. In this context, 5 geosites and geomorphosites, namely Bayindir waterfall (G1), Nazik Lake (G2), Lake Nemrut (G3), Desbunda Beach (G4) and Harabeshehir (G2), were identified in Ahlat district according to the GAM model and these elements were classified and analyzed under two main components as “Main Values” and “Additional Values”.

In the GAM model, the “Core Values” axis represents the basic scientific and geological characteristics of geosites, while the “Additional Values” axis includes the aesthetic, educational and conservation values of these areas. These two axes allow the positioning of each region on the matrix used in the assessment of geosites. Each region on the matrix is labeled Z_{ij} (with indices i and j), which indicates that each region has specific ranges of primary and additional values. This method contributes to the quantitative assessment and classification of the scientific and cultural importance of geosites.

According to the GAM model, the matrix is divided into nine different zones (from Z_{11} to Z_{33}). These regions represent different combinations of main and additional values. When the locations of geosite and geomorphosite destinations in the Ahlat district are analyzed, it is seen that there are no destinations in Z_{11} , Z_{21} , and Z_{31} regions with the lowest additional and main values and in the Z_{11} , Z_{12} , and Z_{13} regions. This shows that none of the evaluated destinations have low additional and main values. In addition, Z_{13} and Z_{23} regions with the highest additional value and Z_{31} and Z_{33} regions with the highest value did not have any destinations. It was observed that G1, G2, G4 and G5 geomorphophytes identified in the Ahlat region were clustered in Z_{22} in the middle region of the matrix with additional and main value. These geomorphosites have intermediate main and additional values.

In the Z_{32} region of the matrix, G3 is located, and the tourism destination has a high main value and moderate additional values. This shows that the destination is scientifically and aesthetically important, but its additional values need to be further developed. Especially the development of tourism infrastructure and the use of informative panels will increase the visitor demand for the destination.

An A'WOT (AHP-SWOT) hybrid method developed by combining SWOT and AHP techniques was used to identify the most appropriate strategies to help develop sustainable tourism in geomorphosite areas in the Ahlat region. In this direction, firstly, SWOT analysis was carried out in Ahlat region and then local and general weight values of this analysis were revealed with AHP technique.

When the weight values of the SWOT groups (main criteria) are analyzed, it is seen that “strengths” (35%) come to the forefront in the geomorphosite destinations in Ahlat region. Weaknesses (22%), opportunities (21%), and threats (22%) have similar values.

The overall weights obtained as a result of the comparison of all sub-criteria of the SWOT group with each other are shown in Table 5, and the weights that stand out or lag behind are highlighted with green color lines according to the width. According to this, the attractiveness of JJMS areas in Ahlat region was the first ranked factor (14%). In the second place, the inclusion of

Ahlat region in the Cittaslow network, ease of transportation, inadequacies in infrastructure and superstructure facilities, and the risk of destruction of natural resources were ranked at 9.8%. This was followed by historical and cultural attractions, lack of promotion and marketing, and uncontrolled visits (6.6%). The increasing interest of foreign tourists from nearby countries in the cities in the Vangölü basin was another criterion in the ranking, with 4.4%. The overall weight of other sub-criteria remained below 3.1%.

According to the data obtained as a result of the A'WOT analysis, the GT1 strategy for the sustainable development and protection of tourism in Ahlat stands out as the most important strategy with a weight of 37%. This strategy includes elements such as protecting Ahlat's natural and cultural heritage, carrying out tourism activities in an environmentally sensitive manner, and ensuring the participation of local people in the tourism process. Following the GT1 strategy is the ZT1 strategy, which emphasizes the lack of promotion with 24%. The ZT1 strategy focuses on promoting Ahlat's tourism potential effectively, improving marketing activities, and increasing the number of visitors. In the third place are the ZT2 strategy, which develops suggestions about the problems of urban transportation, and the GF1 strategy, which puts forward strategies for infrastructure and superstructure deficiencies. The ZT2 strategy emphasizes the need to prepare a comprehensive transportation plan in cooperation with tourism stakeholders in order to ensure ease of transportation within the city, to increase public transportation opportunities, and to create touristic route maps that will facilitate access to touristic spots. Strategy GF1 includes elements such as improving accommodation facilities, transportation facilities, and other tourism infrastructure in Ahlat. In addition to these, it is seen that the weights of other strategies are below 10%. In these strategies, it is emphasized that in order to ensure the sustainable development of tourism in Ahlat, the awareness of the local people and the lack of specialized personnel should be eliminated.

RESULTS, DISCUSSION, AND RECOMMENDATIONS

The current state of geotourism development is determined by the quantitative assessment of geosites (Ivanović et al., 2023). The GAM model, which is a well-defined method for this purpose, was preferred to determine the scientific, aesthetic, functional, and touristic values of JJMSs. In this direction, the geotourism potential of the region was revealed along with the protection and sustainability of the sites in the Ahlat region. This has contributed to strategic planning. In this study, while revealing the potential of JJMS destinations, cultural and historical attractions were not excluded from the scope of the study, and it was seen that these destinations constitute an important potential together with cultural richness.

In this study, after determining the criteria in order of priority with the SWOT-AHP (A'WOT) technique, which is frequently used by researchers, strategies were put forward by using the TOWS technique. In this way, it is aimed to center the sustainable development of the tourism sector in the Ahlat region and to suggest solutions. Then, these strategies were prioritized according to their importance with the AHP method. As a result of the study, the strategies determined according to the order of priority are listed below.

Within the scope of the study, the strategy developed to ensure the sustainable development of tourism in Ahlat has been the priority target to be developed (37%) and the protection of natural and cultural heritage, has come to the fore as a basic necessity in order to promote sustainable tourism in Ahlat and to provide a protectable structure in the long term. Therefore, carrying out touristic activities in the region in a controlled manner is of great importance in terms of minimizing possible negative impacts on ecological balance and socio-cultural structure.

Ahlat district has an important tourism potential with its natural beauties, rich cultural heritage and strategic location in the Lake Van Basin. Especially in the summer months, the favorable coastline offered by Lake Van creates an ideal environment for recreational activities such as swimming and water sports. These natural attractions increase the attractiveness of the region in terms of tourism and have the potential to strengthen the local economy. However, extensive improvements in infrastructure, accommodation, and recreational facilities are required for this potential to be fully realized.

In order to increase the tourism potential of the region, it is of utmost importance to improve basic infrastructure and superstructure services such as transportation, accommodation, and recreational facilities. In this context, development of sustainable accommodation facilities in accordance with the natural and cultural texture of the region, arrangement of existing beaches and recreation areas, and improvement of urban transportation facilities for the region can be provided.

Providing facilities for tourists coming from geographically close countries can significantly increase the tourism demand Ahlat, and the day-trippers can be replaced by overnight visitors. In this context, joint tour packages and promotional activities should be developed in cooperation with tourism agencies and other relevant stakeholders, especially in neighboring countries such as Iran and Azerbaijan.

As stated in strategy objective ZF2, ensuring sustainability in tourism requires the active participation of a multi-takeholder structure, including the private sector and non-profit organizations, beyond the efforts of public institutions (Huybers & Bennett, 2003). In this direction, since the initiatives of public institutions alone will not be sufficient, inter-institutional cooperation should be strengthened, and joint projects should be developed in cooperation with stakeholders such as local governments, non-governmental organizations, universities, and private organizations.

In order to effectively carry out the sustainable development of tourism in Ahlat in the ZF1 strategy target, it is of great importance to involve the local community in this process. In particular, raising awareness and education of the local people stands out as a decisive factor in the success of sustainable tourism policies.

As stated in the ZT1 strategy, the lack of widespread recognition of Ahlat prevents tourism and recreational visits from reaching the desired level. Therefore, the organization and support of promotional activities is of great importance. In this direction, preparing promotional materials showing the natural and cultural attractions of Ahlat, conducting promotional activities through social media and other digital platforms, and encouraging activities such as participation in tourism fairs will play an important role in the promotion of the region.

Today, social media and other digital platforms are important elements of marketing and promotion strategies. In particular, some influencers who share their experiences of visiting different parts of the world through social media contribute significantly to the promotion of the destinations they visit thanks to their large followings and high viewership rates. In this context, some accommodation and food and beverage businesses collaborate with these influencers to increase their brand awareness and market reach.

As mentioned in the ZT2 strategy, although Ahlat is an important tourism destination with its historical and natural richness, the inadequate transportation infrastructure in the city makes it difficult for visitors to access these areas. Especially the lack of a planned system for transportation to recreational areas negatively affects the sustainable development of tourism. Strengthening the transportation network is of great importance for more effective utilization of tourism potential

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akbulak, C., & Cengiz, T. (2014). Determining ecotourism strategies using A'WOT hybrid method: case study of Troia Historical National Park, Çanakkale, Turkey. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(4), 380–388. <https://doi.org/10.1080/13504.509.2014.903383>
- Arınç, K. (2008). Tarihi ve siyasi coğrafya perspektifiyle Bitlis, Ahlat ve Tatvan şehirlerinin kuruluş ve gelişmeleri. *I. Uluslararası Düünden Bugüne Tatvan ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri*. (1), 743-793 https://www.researchgate.net/publication/339146931_Tarihi_ve_Siyasi_Cografya_Perspektifiyle_Bitlis_Ahlat_ve_Tatvan_Sehirlerinin_Kurulus_ve_Gelismeleri_Foundation_and_Development_of_Bitlis_Ahlat_and_Tatvan_Cities_A_Historical_and_Political_Perspective
- Aylar, F., Gürgöze, S., Uzun, A., ve Zeybek, H. İ. (2022). Yerköprü Doğal Tüneli'nin jeomorfolojisi ve turizm potansiyeli, *Vezirköprü/ Samsun. Coğrafya Dergisi*, (44), 115–129. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2022-981930>
- Boškov, J., Kotrla, S., Jovanović, M., Tomić, N., Lukić, T., & Rvović, I. (2015). Application of the Preliminary Geosite Assessment Model (GAM): The case of the Bela Crkva Municipality (Vojvodina, North Serbia). *Geographica Pannonica*, (19), 146–152. <https://doi.org/10.18421/GP19.03-06>

- Brilha, J. (2016). Inventory and quantitative assessment of geosites and geodiversity sites: a review. *Geoheritage*, 8(2), 119–134. <https://doi.org/10.1007/S12371.014.0139-3>
- Darko, A., Chan, A. P. C., Ameyaw, E. E., Owusu, E. K., Pärn, E., & Edwards, D. J. (2019). Review of application of Analytic Hierarchy Process (AHP) in construction. *International Journal of Construction Management*, 19(5), 436–452. <https://doi.org/10.1080/15623.599.2018.1452098>
- Doğan, S. (2002). Kümbet. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24 Şubat 2025'te <https://islamansiklopedisi.org.tr/kumbet#:~:text=Bir%20mumyal%C4%B1k%20kat%C4%B1%20%C3%BCzerinde%20silindirik,%C3%A7at%C4%B1%20ile%20%C3%B6rt%C3%BCl%C3%BC%20mezar%20an%C4%B1%C4%B1.&text=Din%C3%AE%20bir%20%C3%B6zelli%C4%9Fe%20sahip%20veya,%C5%9Fehid%20oldu%C4%9Fu%20yahut%20defnedildi%C4%9Fi%20yer> adresinden alındı
- Dowling, R. K. (2011). Geotourism's global growth. *Geoheritage*, 3(1), 1–13. <https://doi.org/10.1007/S12371.010.0024-7>
- Dowling, R. K. (2013). Global Geotourism an emerging form of sustainable tourism. *Czech Journal of Tourism*, 2(2), 59–79. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0004>
- Dowling, R. K., & Newsome, D. (2017). Geotourism destinations-visitor impacts and site management considerations. *Czech Journal of Tourism*, 6(2), 111–129. <https://doi.org/10.1515/cjot-2017-0006>
- Elmastaş, N., Yemen, H., Benek, S., ve Özcanlı, M. (2019). Ahlat (Bitlis) ilçesindeki yeraltı sularının tarımsal sulama açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science*, (90), 13–26. <https://doi.org/10.16992/ASOS.14866>
- Erinç, S. (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- Ervural, C. B., Zaim, S., Demirel, O. F., Aydın, Z., & Delen, D. (2018). An ANP and fuzzy TOPSIS-based SWOT analysis for Turkey's energy planning. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, (82), 1538–1550. <https://doi.org/10.1016/J.RSER.2017.06.095>
- Gordon, J. E. (2018). Geoheritage, geotourism and the cultural landscape: enhancing the visitor experience and promoting geoconservation. *Geosciences* 8(4), 136–161. <https://doi.org/10.3390/Geosciences8040136>
- Görener, A., Toker, K., & Uluçay, K. (2012). Application of combined SWOT and AHP: a case study for a manufacturing firm. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, (58), 1525–1534. <https://doi.org/10.1016/J.SBSPRO.2012.09.1139>
- Gürbüz, O. (1997). Van Gölü çevresinin turizm coğrafyası. *Journal of Geography*, (5), 103–137. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iucografya/issue/25054/264514>
- Gürbüz, O. (2014). Turizm coğrafyası açısından Nemrut Kalderası. *Turkish Geographical Review*, (30), 255–265. <https://doi.org/10.17211/TCD.27159>
- Hill, T., & Westbrook, R. (1997). SWOT analysis: It's time for a product recall. *Long Range Planning*, 30(1), 46–52. [https://doi.org/10.1016/S0024-6301\(96\)00095-7](https://doi.org/10.1016/S0024-6301(96)00095-7)
- Ho, W., & Ma, X. (2018). The state-of-the-art integrations and applications of the analytic hierarchy process. *European Journal of Operational Research*, 267(2), 399–414. <https://doi.org/10.1016/J.EJOR.2017.09.007>
- Hose, T. A. (2008). Towards a history of geotourism: Definitions, antecedents and the future. *Geological Society Special Publication*, (300), 37–60. <https://doi.org/10.1144/SP300.5>
- Hose, T. A. (2011). The English origins of geotourism (as a Vehicle for Geoconservation) and Their Relevance to Current Studies. *Acta Geographica Slovenica*, 51(2), 343–359. <https://doi.org/10.3986/AGS51302>
- Huybers, T., & Bennett, J. (2003). Environmental management and the competitiveness of nature-based tourism destinations. *Environmental and Resource Economics*, 24(3), 213–233. <https://doi.org/10.1023/A:102.294.2001100>
- Ivanović, M., Lukić, T., Milentijević, N., Bojović, V., & Valjarević, A. (2023). Assessment of geosites as a basis for geotourism development: A case study of the Toplica District, Serbia. *Open Geosciences*, 15(1). <https://doi.org/10.1515/GEO-2022-0589>
- Kahraman, C., Demirel, N. Ç., & Demirel, T. (2007). Prioritization of e-government strategies using a SWOT-AHP analysis: the case of Turkey. *European Journal of Information Systems*, 16(3), 284–298. <https://doi.org/10.1057/PALGRAVE.EJIS.3000679>
- Kajanus, M., Kangas, J., & Kurttila, M. (2004). The use of value focused thinking and the A'WOT hybrid method in tourism management. *Tourism Management*, 25(4), 499–506. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00120-1](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00120-1)
- Kangas, J., Kurttila, M., Kajanus, M., & Kangas, A. (2003). Evaluating the management strategies of a forestland estate—the S-O-S approach. *Journal of Environmental Management*, 69(4), 349–358. <https://doi.org/10.1016/J.JENVMAN.2003.09.010>
- Kangas, J., Pesonen, M., Kurttila, M., & Kajanus, M. (2001). A'WOT: integrating the AHP with SWOT analysis. *ISAHP*, 6, 189–198. <https://doi.org/10.13033/isahp.y2001.012>
- Kaya, M., & Yılmaz, C. (2018). Endüstriyel miras turizmi için bir örnek: Ayancık-Zingal orman işletmesi (Sinop). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (44), 121–162. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/511182>
- Kim, N., Park, J., & Choi, J. J. (2017). Perceptual differences in core competencies between tourism industry practitioners and students using Analytic Hierarchy Process (AHP). *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, (20) 76–86. <https://doi.org/10.1016/J.JHLSTE.2017.04.003>

- Kurttila, M., Pesonen, M., Kangas, J., & Kajanus, M. (2000). Utilizing the analytic hierarchy process (AHP) in SWOT analysis — a hybrid method and its application to a forest-certification case. *Forest Policy and Economics*, 1(1), 41–52. [https://doi.org/10.1016/S1389-9341\(99\)00004-0](https://doi.org/10.1016/S1389-9341(99)00004-0)
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2024). *Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı*. <https://Kvmgm.Ktb.Gov.Tr/Eklenti/90882,Bitlis-Ahlat-Selcuklu-Meydan-Mezarligi-Oren-Yeripdf.Pdf?0> adresinden edinilmiştir.
- Lee, J., Kim, I., Kim, H., & Kang, J. (2021). SWOT-AHP analysis of the Korean satellite and space industry: Strategy recommendations for development. *Technological Forecasting and Social Change*, (164), 120515. <https://doi.org/10.1016/J.TECHFORE.2020.120515>
- Leskinen, L. A., Leskinen, P., Kurttila, M., Kangas, J., & Kajanus, M. (2006). Adapting modern strategic decision support tools in the participatory strategy process—a case study of a forest research station. *Forest Policy and Economics*, 8(3), 267–278. <https://doi.org/10.1016/J.FORPOL.2004.06.007>
- Lin, C. T., & Wu, C. S. (2008). Selecting a marketing strategy for private hotels in Taiwan using the analytic hierarchy process. *The Service Industries Journal*, 28(8), 1077–1091. <https://doi.org/10.1080/026.420.60802187991>
- Miller, G., Rathouse, K., Scarles, C., Holmes, K., & Tribe, J. (2010). Public understanding of sustainable tourism. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 627–645. <https://doi.org/10.1016/J.ANNALS.2009.12.002>
- Newsome, D., Dowling, R., & Leung, Y. F. (2012). The nature and management of geotourism: A case study of two established iconic geotourism destinations. *Tourism Management Perspectives*, (3), 19–27. <https://doi.org/10.1016/J.TMP.2011.12.009>
- Ocak, F., & Bahadır, M. (2025). Evaluation of potential soil erosion areas in the Lâdik Lake basin via AHP and GIS integration (Samsun, Türkiye). *Coğrafya Dergisi* (49), 83–96. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2024.145.2908>
- Pál, M., & Albert, G. (2021). Examining the spatial variability of geosite assessment and its relevance in geosite management. *Geoheritage*, 13(1), 1–15. <https://doi.org/10.1007/S12371.020.00528-6>
- Pereira, P., Pereira, D., & Caetano Alves, M. I. (2007). Geomorphosite assessment in Montesinho Natural Park (Portugal). *Geographica Helvetica*, 62(3), 159–168. <https://doi.org/10.5194/gh-62-159-2007>
- Pesonen, M., Kurttila, M., Kangas, J., Kajanus, M., & Heinonen, P. (2001). Assessing the Priorities Using A'WOT among resource management strategies at the finnish forest and park service. *Forest Science*, 47(4), 534–541. <https://doi.org/10.1093/FORRESTSCIENCE/47.4.534>
- Petrović, M. D., Lukić, D. M., Radovanović, M., Vujko, A., Gajić, T., & Vuković, D. (2017). Urban geosites as an alternative geotourism destination – Evidence from Belgrade. *Open Geosciences*, 9(1), 442–456. <https://doi.org/10.1515/GEO-2017-0034/MACHINEREADABLECITATION/RIS>
- Reynard, E., Fontana, G., Kozlik, L., & Pozza, C. S. (2007). A method for assessing “scientific” and “additional values” of geomorphosites. *Geographica Helvetica*, 62(3), 148–158. <https://doi.org/10.5194/GH-62-148-2007>
- Reynard, E., Perret, A., Bussard, J., Grangier, L., & Martin, S. (2016). Integrated Approach for the Inventory and management of geomorphological heritage at the regional scale. *Geoheritage*, 8(1), 43–60. <https://doi.org/10.1007/S12371.015.0153-0>
- Saaty, T. L. (1977). A scaling method for priorities in hierarchical structures. *Journal of Mathematical Psychology*, 15(3), 234–281. [https://doi.org/10.1016/0022-2496\(77\)90033-5](https://doi.org/10.1016/0022-2496(77)90033-5)
- Saaty, T. L. (1990). How to make a decision: The analytic hierarchy process. *European Journal of Operational Research*, 48(1), 9–26. [https://doi.org/10.1016/0377-2217\(90\)90057-I](https://doi.org/10.1016/0377-2217(90)90057-I)
- Santos, D. S., Reynard, E., Mansur, K. L., & Seoane, J. C. S. (2019). The specificities of geomorphosites and their influence on assessment procedures: a methodological comparison. *Geoheritage*, 11(4), 2045–2064. <https://doi.org/10.1007/S12371.019.00411-Z>
- Shrestha, R. K., Alavalapati, J. R. R., & Kalmbacher, R. S. (2004). Exploring the potential for silvopasture adoption in south-central Florida: an application of SWOT-AHP method. *Agricultural Systems*, 81(3), 185–199. <https://doi.org/10.1016/J.AGSY.2003.09.004>
- Solangi, Y. A., Tan, Q., Mirjat, N. H., & Ali, S. (2019). Evaluating the strategies for sustainable energy planning in Pakistan: An integrated SWOT-AHP and Fuzzy-TOPSIS approach. *Journal of Cleaner Production*, (236), 117655. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2019.117655>
- Stoffelen, A., & Vanneste, D. (2015). An integrative geotourism approach: bridging conflicts in tourism landscape research. *Tourism Geographies*, 17(4), 544–560. <https://doi.org/10.1080/14616.688.2015.1053973>
- Suzuki, D. A., & Takagi, H. (2018). Evaluation of geosite for sustainable planning and management in geotourism. *Geoheritage*, 10(1), 123–135. <https://doi.org/10.1007/S12371.017.0225-4>
- Tomić, N., & Božić, S. (2014). A modified Geosite Assessment Model (M-GAM) and its application on the Lazar Canyon area (Serbia). *International Journal of Environmental Research*, 8(4), 1041–1052. <https://openurl.ebsco.com/contentitem/obo:99339426?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:obo:99339426&crl=c>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2024a) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. 03.06.2025 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=t> adresinden alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Tarım İstatistikleri*. 05.06.2025 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). (2024). *Sanayi veri tabanı*. 11.06.2025 tarihinde <https://sanayi.tobb.org.tr/> adresinden alınmıştır.

- Türkiye Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2024). Konaklama istatistikleri. 11.03.2025 tarihinde <https://yigm.ktb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Višnić, T., Spasojević, B., & Vujičić, M. (2016). The potential for geotourism development on the srem loess plateau based on a Preliminary Geosite Assessment Model (GAM). *Geoheritage*, 8(2), 173–180. <https://doi.org/10.1007/S12371.015.0149-9>
- Vujičić, M. D., Vasiljević, D. A., Marković, S. B., Hose, T. A., Lukić, T., Hadžić, O., & Janićević, S. (2011). Preliminary geosite assessment model (gam) and its application on Fruška gora mountain, potential geotourism destination of Serbia. *Acta Geographica Slovenica*, 51(2), 361–376. <https://doi.org/10.3986/AGS51303>
- Wehrich, H. (1982). The TOWS matrix—A tool for situational analysis. *Long Range Planning*, 15(2), 54–66. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(82\)90120-0](https://doi.org/10.1016/0024-6301(82)90120-0)
- Wheelen, T. L., David Hunger, J., Hoffman, A. N., & Bamford, C. E. (2018). *Strategic management and business policy: Globalization, innovation, and sustainability: (15th ed.)* Harlow: Pearson Education Limited.
- Wright, P. D. (2004). Towards zero-carbon: Citizenship, responsibility and the public acceptability of sustainable energy technologies. *Proceedings of Conference C81 of the Solar Energy Society, UK Section of the International Solar Energy Society*, (21) 51–62. https://www.researchgate.net/publication/287004463_Towards_zerocarbon_Citizenship_responsibility_and_the_public_acceptability_of_sustainable_energy_technologies/citations
- Yavuz, F., & Baycan, T. (2014). Application of combined analytic hierarchy process (ahp) and swot for integrated watershed management. *International Journal of the Analytic Hierarchy Process*, 6(1), 2014. <https://doi.org/10.13033/IJAHP.V6I1.194>
- Zafeiropoulos, G., & Drinia, H. (2022). Comparative Analysis of Two Assessment Methods for the geoeducational values of geosites: a case study from the Volcanic Island of Nisyros, SE Aegean Sea, Greece. *Geosciences*, 12(2), 82. <https://doi.org/10.3390/GEOSCIENCES12020082>
- Zorlu, K., & Yilmaz, A. (2020). Determination of strategies of ecotourism in protected areas with SWOT-AHP Method: The Case of Aksaray – Ihlara Special Environmental Protection Zone (SEPZ). *Journal of Geography*, (40), 247–257. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2019-0051>